

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO VALDYMO IR VERSLO FAKULTETAS**

MATAS JONUŠKA

**VIEŠOS SPORTO INFRASTRUKTŪROS SVARBA
VILNIAUS MIESTO GYVENTOJAMS**

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė

Prof. Dr. Vilma Čingienė

VILNIUS

2025

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
VIEŠOJO VALDYMO IR VERSLO FAKULTETAS

MATAS JONUŠKA

VIEŠOS SPORTO INFRASTRUKTŪROS SVARBA
VILNIAUS MIESTO GYVENTOJAMS

Magistro baigiamasis darbas

Recenzentas

(parašas)

Vadovė

Prof. Dr. Vilma Čingienė

(parašas)

VILNIUS, 2025

TURINYS

LENTELĖS.....	5
PAVEIKSLAI.....	6
ĮVADAS	7
1.VIEŠOJI SPORTO INFRASTRUKTŪRA IR JOS REIKŠMĖ VISUOMENEI	10
1.1.VIEŠOSIOS SPORTO INFRASTRUKTŪROS SAMPRATA.....	10
1.2.SPORTO INFRASTRUKTŪROS REIKŠMĖ SVEIKATAI IR GYVENIMO KOKYBEI	12
1.3.SPORTO INFRASTRUKTŪROS PRIEINAMUMAS IR JO SVARBA SOCIALINEI INTEGRACIJAI	17
1.4.TARPTAUTINĖS IR NACIONALINĖS SPORTO POLITIKOS GAIRĖS VIEŠOS SPORTO INFRASTRUKTŪROS KLAUSIMAI.....	20
1.5.GEROSIOS PRAKTIKOS PAVYZDŽIAI KITOSE ŠALYSE	23
2.VILNIAUS MIESTO VIEŠOJI SPORTO INFRASTRUKTŪRA	27
2.1.VILNIAUS MIESTO VIEŠOSIOS SPORTO INFRASTRUKTŪROS SITUACIJA EUROPOS KONTEKSTE	27
2.2.DABARTINĖ SPORTO INFRASTRUKTŪROS BŪKLĖ VILNIAUS MIESTE	29
2.3.SPORTO INFRASTRUKTŪROS PLĖTROS KRYPTYS VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖJE	31
3.EMPIRINĖ TYRIMO DALIS	34
3.1.TYRIMO METODOLOGIJA	34
4.TYRIMO REZULTATAI.....	38
4.1.RESPONDENTŲ SOCIODEMOGRAFINĖS CHARAKTERISTIKOS	38
4.2.VIEŠOSIOS SPORTO INFRASTRUKTŪROS NAUDOJIMAS	38
4.3.TRŪKUMAI IR TOBULINIMO GALIMYBĖS.....	43
5.REZULTATŲ APTARIMAS	53
5.1.VIEŠOSIOS SPORTO INFRASTRUKTŪROS POVEIKIO VISUOMENĖS FIZINIAM AKTYVUMUI TEORINĖ ANALIZĖ	53
5.2.VILNIAUS MIESTO VIEŠOS LAUKO SPORTO INFRASTRUKTŪROS PRIEINAMUMAS IR NAUDOJIMO TENDENCIJOS	53
5.3.VILNIAUS MIESTO GYVENTOJŲ SPORTAVIMO ĮPROČIAI.....	54
5.4.VILNIAUS SPORTO INFRASTRUKTŪROS PROBLEMOS IR TOBULINTINOS SRITYS	55

5.5.VIEŠOS SPORTO INFRASTRUKTŪROS PRIEINAMUMO IR KOKYBĖS ĮTAKĄ GYVENTOJŲ FIZINIO AKTYVUMO ĮPROČIAMS IR GYVENAMOSIOS VIETOS PASIRINKIMUI.....	56
IŠVADOS.....	57
REKOMENDACIJOS	58
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	60
SANTRAUKA.....	66
SUMMARY	67
PRIEDAI	68

LENTELĖS

- 1 lentelė. Sporto infrastruktūros apibrėžimas.**
- 2 lentelė. Fizinės veiklos įtaka sveikatai.**
- 3 lentelė. Fizinio aktyvumo trukmė.**
- 4 lentelė. Vilniaus teritorijų užpildymo statistika.**
- 5 lentelė. Respondentų sociodemografiniai rodikliai.**

PAVEIKSLAI

- 1 **pav.** Fizinio aktyvumo ir psichinės sveikatos sąsaja.
- 2 **pav.** Infrastruktūros naudojimo periodiškumas
- 3 **pav.** Dažniausiai lankomi viešieji sporto objektai
- 4 **pav.** Dažniausiai lankomi viešieji sporto objektai, priklausomai nuo amžiaus
- 5 **pav.** Veiksniai, motyvuojantys naudotis viešąja infrastruktūra
- 6 **pav.** Veiksniai, motyvuojantys naudotis viešąja infrastruktūra, priklausomai nuo amžiaus
- 7 **pav.** Pasitenkinimas viešosios infrastruktūros būkle
- 8 **pav.** Pasitenkinimas viešosios infrastruktūros būkle priklausomai nuo amžiaus
- 9 **pav.** Pasitenkinimas viešosios infrastruktūros būkle priklausomai nuo jos naudojimo periodo
- 10 **pav.** Pagrindinės problemos naudojantis infrastruktūra
- 11 **pav.** Pagrindinės problemos naudojantis infrastruktūra, priklausomai nuo pasitenkinimo infrastruktūros būkle
- 12 **pav.** Viešosios infrastruktūros prieinamumo vertinimas
- 13 **pav.** Sritis, kurių labiausiai trūksta viešosios sporto infrastruktūros plėtrai Vilniuje
- 14 **pav.** Viešosios sporto infrastruktūros kokybės įtaka sportavimo dažnumui
- 15 **pav.** Viešosios sporto infrastruktūros prieinamumo įtaka gyvenamosios/darbo vietos pasirinkimui Vilniuje
- 16 **pav.** Viešosios sporto infrastruktūros prieinamumo įtaka gyvenamosios/darbo vietos pasirinkimui Vilniuje priklausomai nuo jos naudojimo periodiškumo
- 17 **pav.** Vilniaus savivaldybės pastangų gerinti sporto infrastruktūrą vertinimas
- 18 **pav.** Vilniaus savivaldybės pastangų gerinti sporto infrastruktūrą vertinimas priklausomai nuo jos naudojimo periodiškumo
- 19 **pav.** Iniciatyvos palaikymas, jog daugiau lėšų būtų skiriama viešosios sporto infrastruktūros plėtrai ir priežiūrai.

IVADAS

Temos aktualumas

Miesto gyventojų fizinis aktyvumas, noras užsiimti sportine veikla yra įtakojamas ne tik individo noru, bet ir suteikiamomis, prieinamomis galimybėmis, iš kurių viena – viešoji sporto infrastruktūra. Sveika gyvensena, fizinis aktyvumas kasmet visame pasaulyje tampa vis svarbesniu aspektu, tačiau visiems tinkamos infrastruktūros prieinamumas, kokybė ir modernizavimas tebėra svarbios diskusijų temos, kurios reikalingos siekiant sveikesnės visuomenės. Vilnius, tai daugiausiai nuolatinių gyventojų turintis miestas Baltijos šalyse. Sostinės tikslas suteikti geriausias įmanomas sąlygas fizinei veiklai vykdyti miestiečiams bei miesto svečiams, todėl savivalda nuosekliai dirba ties viešos sporto infrastruktūros plėtra. Žinoma, siekiant numatytų tikslų susiduriama ne tik su naujomis galimybėmis, bet ir su netikėtais iššūkiais, kurie susiję su dideliu sporto erdvių poreikiu, nepakankamu prieinamumu bei trūkstamu finansavimu. Tikslingas sporto politikos formavimas, gyventojų skatinimas užsiimti aktyvia fizine veikla bei gyventi sveikiau yra itin svarbi valstybių politikos dalis. Vis daugiau mokslinių tyrimų bei literatūros apžvelgia tai, kad aktyvus fizinis laisvalaikis ar propaguojamas sportas ne tik įtakoja žmonių fizinę sveikatą, bet gerina ir psichinę būklę, skatina bendruomeniškumą bei ateityje teigiamai įtakoja ir šalies ekonominius rodiklius.

Pasak Europos Komisijos (2022), investicijos į sporto infrastruktūrą gali tiesiogiai prisidėti prie gyventojų fizinio aktyvumo didinimo bei fizinės bei emocinės sveikatos gerinimo. Panašių išvadų prieinama ir Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerijos (2021) ataskaitoje, kurioje pabrėžiama, kad infrastruktūros prieinamumas tiesiogiai koreliuoja su visuomenės fiziniu aktyvumu ir bendra gyvenimo kokybe.

Temos ištirtumas

Sporto infrastruktūros poveikio visuomenės fiziniam aktyvumui tyrimai yra plačiai nagrinėjami tarptautinėje akademinėje literatūroje. Pavyzdžiui, Bailey ir kiti (2015) pabrėžia, kad moderni ir prieinama sporto infrastruktūra tiesiogiai skatina fizinį aktyvumą visose amžiaus grupėse.

Lietuvoje šia tema diskutuojama nemažai, tačiau atliktų tyrimų matoma nedaug. Šiai dienai savivaldybės didžiausią dėmesį kreipia į sporto politiką bei finansavimą, tuo tarpu sporto infrastruktūros svarba bei poveikis gyventojams plačiai išanalizuotas nėra.

Problema

Itin sparčiai augant Vilniaus miesto gyventojų skaičiui bei sulaukiant vis daugiau svečių, kyla ir didesnis poreikis viešai prieinamai sporto infrastruktūrai. Nors Lietuvos sostinėje randamas gan platus

viešųjų lauko sporto aikštelių pasirinkimas, besidriekiantys dviračių takai ar treniruoklių zonos, jų būklė, tankis, užimtumas ar geografinė padėtis ne visada atitinka itin plačius vartotojų poreikius.

Taip pat, šiai dienai Vilniuje ypatingai trūksta tikslių duomenų apie tai, ko gyventojai nori sporto infrastruktūros prasme, kaip jie vertina esamą infrastruktūrą ar kokių patobulinimų norėtų.

Nors finansavimas lauko sporto infrastruktūros įrengimui vis didėja, įrengimo mastai ir įvairovė auga, tačiau dažnu atveju stokojama strateginio miesto savivaldybės požiūrio į infrastruktūros plėtrą, siekiant didinti miesto gyventojų ir svečių fizinį aktyvumą, kurio dėka gerinama gyvenimo kokybė mieste, auginamas bendruomeniškumas.

Probleminis klausimas

Kaip lauko viešos sporto infrastruktūros plėtra, įvairiapusiškumo ir prieinamumo gerinimas gali prisidėti prie vilniečių bei sostinės svečių fizinės sveikatos, psichologinės gerovės ir socialinės integracijos stiprinimo?

Tyrimo objektas

Vilniaus miesto viešoji lauko sporto infrastruktūra ir jos poveikis gyventojų fiziniam aktyvumui.

Tyrimo tikslas

Ištirti Vilniaus miesto gyventojų naudojimąsi viešąja sporto infrastruktūra ir jų pasitenkinimą ja.

Tyrimo uždaviniai

1. Viešosios sporto infrastruktūros poveikio visuomenės fiziniam aktyvumui teorinė analizė.
2. Ištirti Vilniaus miesto viešos lauko sporto infrastruktūros prieinamumą ir naudojimo tendencijas.
3. Nustatyti pagrindinius veiksnius lemiančius Vilniaus miesto gyventojų sportavimo įpročius.
4. Nustatyti pagrindines viešosios Vilniaus sporto infrastruktūros problemas ir tobulintinas sritis.
5. Įvertinti sporto infrastruktūros prieinamumo ir kokybės suvokiamą įtaką gyventojų fizinio aktyvumo įpročiams ir gyvenamosios vietos pasirinkimui.

Tyrimo metodai

Siekiant užtikrinti objektyvius tyrimo rezultatus, bus taikomi keli metodai:

Teoriniai:

- Mokslinės literatūros šaltinių analizė;
- Dokumentų analizė.

Empirinis duomenų rinkimas:

- Kiekybinis tyrimas (apklausos ir statistinė duomenų analizė);

Statistinis duomenų rinkimas:

- Dokumentų ir tyrimo lyginimas, analizė.

Praktinė reikšmė

Tyrimo rezultatai turėtų būti naudingi Vilniaus miesto savivaldybei ir kitoms atsakingoms įstaigoms, kurios planuoja sporto infrastruktūros objektus ir jų optimizavimą bei priežiūrą. Taip pat, gautos išvalgos ir tyrimo rezultatai gali prisidėti prie efektyvesnio Vilniaus miesto sporto politikos formavimo, atsižvelgiant į realius miesto gyventojų bei svečių poreikius.

Darbo struktūra

Magistrinis darbas susideda iš įvado, trijų pagrindinių dalių, išvadų ir rekomendacijų bei literatūros sąrašo. Pirmoje dalyje bus apžvelgta mokslinė literatūra, antroje – pateikta empirinio tyrimo metodologija ir analizė, trečioje – rezultatai. Pabaigoje bus pateiktos galutinės išvados bei praktinės rekomendacijos.

1. VIEŠOJI SPORTO INFRASTRUKTŪRA IR JOS REIKŠMĖ VISUOMENEI

1.1. VIEŠOSIOS SPORTO INFRASTRUKTŪROS SAMPRATA

Pasak Europos Komisijos (2022), sporto infrastruktūra yra skirstoma į 3 dalis: pagrindinę infrastruktūrą, kuriai priklauso stadionai, arenos ar baseinai, pagalbinę infrastruktūrą, kuri naudojama plačiausiai, tai treniruoklių salės, bėgimo ar dviračių takai bei trečioji dalis - viešosios erdvės, kurios nereikalauja nuolatinių investicijų ar priežiūros, jos dažniausiai randamos parkuose, aikštėse, paplūdimiuose, žaliosiose zonose. Taip pat, į sporto infrastruktūrą galima pažvelgti ir iš kitos prizmės, tai profesionalams skirta, mėgėjų poreikiui patenkinti, vidaus ar lauko (Žr. 1 lent.). Žinoma, sporto infrastruktūra tenkina dviejų grupių poreikį sportuoti – tai profesionalių, aukšto meistriškumo sportininkų, bei mėgėjų, miesto gyventojų, kurių tikslas aktyvus gyvenimo būdas.

1 Lentelė. Sporto infrastruktūros apibrėžimas

KATEGORIJA	APIBRĖŽIMAS
Sporto infrastruktūra (bendras apibrėžimas)	Sporto infrastruktūra – tai visuma fizinių objektų (statinių, aikštelių, patalpų), skirtų fizinio aktyvumo veikloms, sportui ir rekreacijai.
Vieša sporto infrastruktūra	Infrastruktūra, kuri yra prieinama visiems gyventojams, dažnai finansuojama savivaldybių arba valstybės, skirta fiziniam aktyvumui, sveikatinimui ir bendruomenės poreikiams.
Aukšto meistriškumo sporto infrastruktūra	Specializuoti objektai, skirti profesionaliam sportui, varžyboms ir sportininkų rengimui – dažnai reikalauja specifinių standartų ir įrangos.
Lauko sporto infrastruktūra	Sporto objektai, esantys lauke – stadionai, krepšinio, futbolo aikštelės, bėgimo takai, lauko treniruokliai ir pan.

Vidaus sporto infrastruktūra	Sporto objektai pastatuose – sporto salės, baseinai, treniruočių centrai, sporto klubai ir pan.
------------------------------	---

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus.

Psichologinė sveikata, bendruomeniškumas, fizinis aktyvumas yra glaudžiai susiję bei užima labai svarbią dalį miestų plėtros paveiksle, kuris vis labiau siekia kurti sveikos visuomenės aplinką. Kiekvienais metais didieji Lietuvos miestai, ypač Vilnius, tampa vis tankiau apgyvendinami, nuotolinio darbo galimybės, sėslus gyvenimo būdas tampa norma, ko pasekoje, formuojant miestų politiką vis didesnis dėmesys skiriamas sporto infrastruktūros plėtrai, lygių galimybių sportuoti sukūrimui bei įtraukčiai skatinti. Siekiant šio tikslo, viešojo sporto infrastruktūra tampa ne tik fiziniu įrankiu, bet ir strateginiu turtu, kurio dėka formuojama socialinė įtrauktis, skatinamas bendruomeniškumas bei fizinis aktyvumas.

Kaip apibūdino Torkildsen (2010), sporto infrastruktūra apima visus pastatus ir erdves, skirtus aktyviam asmenų dalyvavimui fiziniame poilsyje, nepriklausomai nuo konkurencingumo lygio. Tuo tarpu viešojo sporto infrastruktūra pasižymi prieinamumu, derėjimu su viešuoju interesu ir nekomerciniais tikslais. Gratton ir Taylor (2000) pabrėžia, kad viešojo sporto infrastruktūra yra skirta tam, kad aptarnautų plačią demografinę grupę ir suteiktų prieigą skirtingos lyties, fizinių gabumų, amžiaus ar ekonominės padėties gyventojams. Tai reiškia, kad viešos sporto zonos yra įrankis skirtas gyventojų integracijai. To dėka kuriasi ir vienijasi bendruomenės, gerinami socialiniai įgūdžiai, lavinamas fizinis ir psichologinis pasirengimas.

Coalter (2007) apibūdino sporto infrastruktūrą, kaip esminį veiksnį, kuris lemia ne tik sportinės veiklos plėtrą, bet ir bendruomenės sveikatinimą bei socialinę integraciją. Jungtinių Tautų Sporto vystymosi ir taikos biuras pabrėžia, kad sporto infrastruktūros plėtra turėtų būti siejama su tvarios plėtros tikslais, kurie glaudžiai būtų susiję su miestų planavimu ir to dėka būtų užtikrinamos lygios galimybės visiems gyventojams naudotis fizinio aktyvumo ar sporto erdvėmis (UNOSDP, 2019). Tai parodo, kad miesto plėtros vystytojų, privačių nekilnojamo turto investuotojų grupės turi suprasti viešos sporto infrastruktūros svarbą gyventojams.

Dar 2010 metais Rafoss ir Troelsen teigė, jog Skandinavijoje, priklausomai nuo šalies politinių ar ekonominių ypatumų, sporto infrastruktūros struktūra gali būti skirtinga. Siekiant maksimaliai įtraukti bendruomenę į fizinę veiklą bei dalyvavimą sporto užsiėmimuose, Skandinavijos šalys viešą sporto infrastruktūrą finansuoja ne tik valstybinėmis lėšomis, bet ir iš vietinių bendruomenių biudžeto bei privataus verslo. Tuo tarpu Jungtinėse Amerikos Valstijose dažnai elgiamasi atvirkščiai ir sporto

infrastruktūros plėtrai pasitelkiamos privačios investicijos, o didelio masto stadionų ir arenų statyba, kuri naudojama profesionaliam sportui, neretai susijusi su verslo interesais (Zimbalist, 2017).

Europos Sąjungos direktyvose akcentuojama, kad pirmiausiai sporto infrastruktūra turėtų atitikti visuomenės poreikius, būti moderni, prieinama. Europos Komisijos ataskaitoje nurodoma, kad „efektyviai išvystyta sporto infrastruktūra prisideda prie fizinio aktyvumo skatinimo, sveikatos gerinimo ir miesto erdvių humanizavimo“ (Europos Komisija, 2022). Be to, rekomenduojama, kad kiekviena valstybė narė turėtų parengti ilgalaikę strategiją, apimančią sporto infrastruktūros priežiūrą, atnaujinimą bei plėtrą (Europos Komisija, 2022). Tačiau analizuojant sporto infrastruktūros suvokimą bei naudas, verta pabrėžti, kad sporto politikos strategija negali būti sukurta tik valstybiniu lygmeniu, ji privalo būti skaidoma į mažesnes dalis bei pritaikoma skirtingiems miestams, atsižvelgiant į jų demografinę ar ekonominę padėtį.

1.2.SPORTO INFRASTRUKTŪROS REIKŠMĖ SVEIKATAI IR GYVENIMO KOKYBEI

Vienas svarbiausių sveikatos veiksnių, kuris įtakoja tiek fizinės, tiek psichinės sveikatos gerovę, tai fizinis judumas, kuris labai stipriai koreliuoja su vieša sporto infrastruktūra. Sveikos gyvensenos įpročiai, mažėjantis lėtinių ligų paplitimas ir pati bendra gyvenimo kokybė keičiasi plečiantis viešai sporto infrastruktūrai. Tad galima drąsiai teigti, jog vis tai skatina ne tik fizinį aktyvumą, bet apskritai keičia nusistovėjusį dažno miestiečio gyvenimą. Daugelis mokslinių tyrimų rodo, kad tinkamai suplanuota ir gerai prižiūrima sporto infrastruktūra yra būtina sąlyga aktyvesniam ir sveikesniam gyvenimo būdui (Maas ir kt., 2006, p. 587-592). Būtent dėl to, viešos sporto infrastruktūros plėtra turėtų prasidėti nuo renovacijos, kuri nereikalauja tokių didelių investicijų bei laiko intervalo. O taip pat, to dėka, besinaudojantys esama infrastruktūra dar labiau įsitraukia į fizinę veiklą, o nauji vartotojai atranda ją iš naujo.

Nepakankamas fizinis aktyvumas, sėslus gyvenimo būdas, netinkami mitybos įpročiai yra vieni svarbiausių rizikos veiksnių, lemiančių ankstyvą mirtingumą pasaulyje (Pasaulio Sveikatos Organizacija, 2020). Būtent šias problemas padeda spręsti vieša, daugumai tinkama sporto infrastruktūra, kuri skatina reguliarių fizinį aktyvumą bei vienija tinkamo požiūrio bendruomenes. O tai veda prie širdies ir kraujagyslių ligų, II tipo diabeto, nutukimo ar net tam tikrų vėžio formų rizikos mažinimo. Higienos institutas (2024) nurodo, kad iki 2030 m. fizinio aktyvumo stoka gali lemti net iki 500 milijonų naujų lėtinių ligų atvejų visame pasaulyje. O didžiausią įtaką užkirsti tokioms ligoms daro būtent fizinė, aktyvi veikla (Žr. 2 lent.) (Higienos institutas, 2024).

2 lentelė. Fizinės veiklos įtaka sveikatai

Rodiklis	Pagerėjimo procentas (%)
Mirtingumas dėl visų priežasčių	29
Krūties, storosios žarnos ir prostatos vėžys	38
Širdies ir kraujagyslių sistemos ligų mirtingumas	27
Gripinės infekcijos ir pneumonija	45
Demencija	33
Depresija	12
Žasto kaulo lūžiai	24
Žasto kaulo mineralinis tankis	16

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus.

Reguliarių mankštų trūkumas tapo pasauliniu reiškiniu. Pavyzdžiui, Guthold ir kt. (2020) atliko tyrimą, kuriuo remiantis 298 mokyklinių apklausų iš 146 šalių, regionų ir teritorijų duomenimis, pabrėžta, kad 85 % mergaičių ir 78 % berniukų visame pasaulyje neatitinka dabartinio fizinio aktyvumo standarto, kuris yra – fizinės veiklos vykdymas mažiausiai vieną valandą per dieną. Remiantis naujausiais Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) tyrimais, vienas iš keturių suaugusiųjų (1,4 milijardo suaugusiųjų pasaulyje) šiuo metu nevykdo pakankamo fizinio aktyvumo normų (Žr. 3 lent.). Nuo 2019 metų, sportuojančių ar kitaip fiziškai aktyviai judančių asmenų skaičius praktiškai nesikeičia ir rodo labai prastą situaciją.

3 lentelė. Fizinio aktyvumo trukmė

Fizinio aktyvumo trukmė per savaitę (val: min)	Europos gyventojų dalis (%)
00:00	48
0:01–2:29	20
2:30–4:59	14

>5:00	18
-------	----

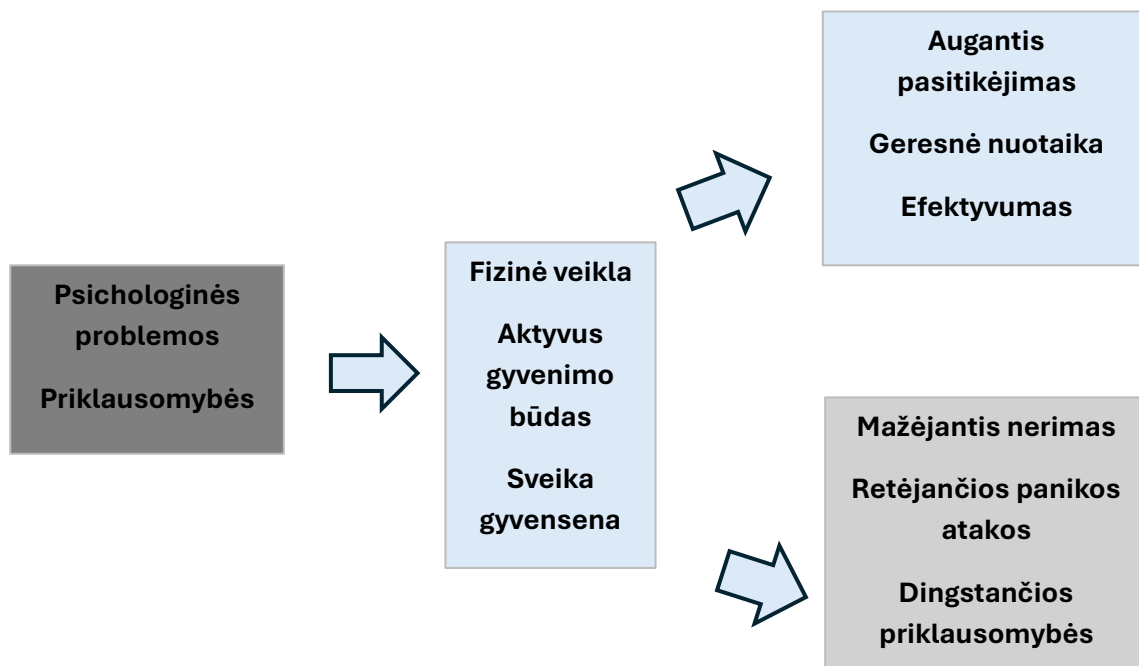
Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus.

Pasaulio sveikatos organizacija (2020) apskaičiavo, kad 27,5% suaugusiųjų ir 81% paauglių yra fiziškai neaktyvūs. Jei ši statistika artimiausiu metu nesikeis į gerąją pusę, naujų ligų gydymas sveikatos sistemoms kasmet kainuos apie 27 mlrd.

Tokie, kasmet vis blogėjantys statistiniai rodmenys, turi dar labiau skatinti vietos valdžią, bendruomenes ir privatų verslą investuoti į fiziškai aktyvesnį gyvenimą, plėsti viešą sporto infrastruktūrą, gerinti jos prieinamumą bei pasiekiamumą skirtingoms socialinėms grupėms. Politiniu lygmeniu itin svarbu suprasti, kad sveika visuomenė atspindi ekonomiškai sėkmingesnius rezultatus valstybės lygmeniu.

Fizinis aktyvumas labai stipriai koreliuoja su sporto infrastruktūros prieinamumu (Beenackers ir kt. 2016). Reguliarus sportas, aktyvus gyvenimo būdas, kasdienė fizinė veikla priklauso ne tik nuo sporto įrenginių kiekio, bet ir nuo jų kokybės bei įtraukiamumo, lengvo pasiekiamumo. Viešą sporto zoną turi būti universalus dizaino, kad ją galėtų naudotis skirtingą poreikį turintys miesto gyventojai ir svečiai. Viena iš motyvacijos sportuoti ar užsiimti aktyvia fizine veikla sudedamųjų, tai lengvas ir aiškus patekimas į sporto zoną, dviračių takus ar universalus sporto aikštynus. Europos Komisija (2021) pabrėžia, kad tinkamos investicijos į viešą sporto infrastruktūrą, jos tobulinimą bei priežiūrą taip pat įtakoja gyventojus užsiimti fizine veikla.

Verta nepamiršti, kad sportas ir aktyvus gyvenimo būdas teigiamai veikia ir psichologinę individų būklę. Pasak Caria ir kt. (2024), streso lygis, depresija ir kitos psichologinės ligos pasitaiko daug rečiau fiziškai aktyvų gyvenimo būdą propaguojantiems asmenims (Žr. 1 pav.).

4 pav. Fizinio aktyvumo ir psichinės sveikatos sąsaja. Sudaryta autoriaus pagal Caria M. ir kt. (2024)

Reguliarus fizinis aktyvumas sumažina stresą, mažina nemigos ir nerimo atvejus, ar net depresijos simptomus. Fizinė veikla skatina endorfinų išsiskyrimą, kurie yra žinomi kaip „laimės hormonai“, gerinantys bendrą emocinę būseną ir mažinantys psichologinį nuovargį (Mitchell, 2013). Būtina paminėti, kad tokie rezultatai gaunami vertinant gryname ore esančią infrastruktūrą, kuri, dažniausiu atveju, būna vieša ir visiems prieinama. Be to, sporto infrastruktūra yra didelė sudedamoji bendruomeniškumo kontekste. Tai sukuria itin palankias sąlygas socialinei sąveikai, o tai yra svarbu žmonėms, kurie siekia išlaikyti emocinę pusiausvyrą, kuriems „bendras tikslas“ svarbus fizinio aktyvumo procese. Tyrimai rodo, kad žmonės, turintys galimybę lankytis sporto klubuose ar besilankantys viešose lauko sporto aikštelėse, dažniau dalyvauja grupinėse veiklose, kurios skatina socialinius ryšius ir mažina socialinę izoliaciją (Nagy & Tobak, 2015). Socialinė sąveika bei bendruomeniškumas yra labai svarbūs psichinės sveikatos komponentai, kurie padeda žmonėms jaustis visuomenės dalimi.

Kaip teigia S. Petkevičiūtė (2023), fizinis aktyvumas, sportinė aktyvi veikla, turi teigiamos įtakos psichologinei mūsų būsenai, mažina depresijos bei nerimo simptomus, gerina miego kokybę. Vyresniame amžiuje, siekiant savarankiškumo, pažinimo funkcijų gerinimo ar atminties lavinimo padeda aerobiniai pratimai, mankštos, lengva aktyvi veikla žaliosiose zonose. Kaip matome, kasdienis judumas, aktyvus gyvenimo būdas teigiamai įtakoja tiek fizinę, tiek psichologinę sveikatą.

Finansinė gerovė, psichologinė būklė, socialinis statusas, fizinė būklė ir panašūs dalykai yra tai, kas susideda į kokybišką gyvenimą. Žinoma, kad fizinė aktyvi veikla, sportas įtakoja ne tik fizinę, bet ir psichologinę žmogaus būseną, o tai jau gerina gyvenimo sąlygas. To pasiekti yra daug lengviau, kuomet aplinkoje vyrauja atvira ir tinkama sporto infrastruktūra. Tačiau labai svarbu atskirti, kad miesto gyventojų gyvenimo kokybės gerinimas per sporto infrastruktūrą vyksta tuomet, kai veikla vykdoma būtent viešoje ir visiems prieinamoje sporto zonoje, kuri tenkina skirtingo amžiaus, fizinių galimybių ar poreikių asmenis. Tinkama ir nuosekli sporto infrastruktūros plėtra ir jos priežiūra yra itin svarbi priemonė siekiant geresnės gyvenimo kokybės gyventojams (Jungtinės Tautos, 2019). Tokių tikslų siekis ir vykdomi projektai tampa dar aktualesni didmiesčiuose, kaip Vilnius, kur apgyvendinimo tankumas kasmet auga, o sėslus gyvenimo būdas tampa norma. Aktyvus gyvenimo būdas, sveika mityba yra neatsiejamas dalyks nuo ilgėjančio pragyvenimo amžiaus bei pasitenkinimo gyvenimo kokybe. O įtrauki, universali ir moderni sporto infrastruktūra yra viena iš priežasčių rinktis aktyvesnį gyvenimo būdą.

Vieša sporto infrastruktūra sukuria galimybes visoms amžiaus ar socialinėms grupėms dalyvauti fiziniame veikloje, o tai itin teigiamai veikia bendrą sveikatos kokybę. Be to, sporto objektų prieinamumas yra vienas iš esminių veiksnių, skatinančių sveikos gyvensenos įpročius nuo vaikystės iki senatvės (Vilniaus rajono savivaldybės strateginis plėtros planas, 2024). Tai labiausiai veikia socialines grupes, kurių pajamos, gyvenamoji vieta ar kiti veiksniai neleidžia naudotis mokamomis sporto bazėmis, kaip sporto klubai, baseinai, privačios sporto arenos. Šią problemą automatiškai išsprendžia vieša nemokama sporto infrastruktūra ar tinkamai įveiklintos miesto žaliosios zonos, kurios skirtos tiek fiziniam, tiek pasyviam poilsiui.

Tinkamas sporto politikos formavimas bei teisingai nukreipiamos bei naudojamos investicijos į sporto infrastruktūrą su laiku atsispindi ir šalies ekonomikos rodikliuose. „Sport England“ organizacija (2019) atliko tyrimą ir išsiaiškino, kad kiekvienas Jungtinės Karalystės valdžios investuotas svaras į sporto infrastruktūros plėtrą ir naujinimą ar aktyviam laisvalaikiui skirtas žaliąsias zonas, ateityje padeda sutaupyti beveik tris svarus sveikatos priežiūros sąskaita. Aktyvus gyvenimo būdas, kasdienė fizinė veikla ar sportas, yra pagrindinė prevencija lėtinėms ligoms. Eigoje tai mažina apsilankymus pas gydytojus, vaistų perkamumą ar naudojimąsi sveikatos priežiūros įstaigų paslaugomis.

„Vitality Global“ ir Londono ekonomikos mokykla (2024), atliko tyrimą, kurio metu nustatyta, kad sveikai mankštinantis ir atliekantis bent 5 000 žingsnių tris kartus per savaitę netrumpiau nei trejus metus, galima pailginti gyvenimo trukmę iki trejų metų ir sumažinti sveikatos priežiūros išlaidas iki 13%. Pasak tyrimo autorių, nepakankamas fizinis aktyvumas kasmet įtakoja iki penkių milijonų priešlaikinių mirčių ir ženkliai padidina nutukimo lygį. Apskaičiavimai rodo, kad viena iš penkių mirčių visame pasaulyje yra susijusi su prasta mityba, o 1,5 milijardo žmonių visame pasaulyje iki 2035 m. gali būti nutukę (Vitality Global ir Londono ekonomikos mokykla, 2024).

Gyvenimo būdo keitimas, naudojantis vieša sporto infrastruktūra bei žaliosiomis zonomis gali turėti neįtikėtinai reikšmingos įtakos sveikatos rezultatams. Pasak Vitality Global ir Londono ekonomikos mokyklos (2024) atlikto tyrimo, vykdant fizinę veiklą teigiamas poveikis pastebėtas visose amžiaus grupėse. Ypatingai didelis pokytis senjorų tarpe, kurie nueidami bent 7500 žingsnių bent tris kartus per savaitę sumažino mirtingumo riziką net 52%, tuo tarpų bendras visų gyventojų mirtingumo rizikos procentas sumažėjo 27 punktais.

Grimani ir kt. (2019) išanalizavo aktyvios veiklos ir sveikos mitybos naudą darbo metu. Šio tyrimo metu nustatyta, kad tinkamai suformuota sveika aplinka darbovietėje teigiamai įtakoja darbo rezultatus bei mažina pravaikštų skaičių. Tačiau, tyrime taip pat minima, jog siekiant šių naudų itin svarbu turėti tam tinkamą aplinką organizacijoje.

Todėl valstybės ar miestų politikos formuotojai, investuotojai į sporto projektus bei objektus turėtų prioretizuoti viešos bei visiems prieinamos sporto infrastruktūros plėtrą, tuo siekdami sukurti fiziškai aktyvesnę, sveikesnę bei bendruomeniškesnę visuomenę, kuri savo šaliai yra ir ekonomiškai naudinga.

1.3.SPORTO INFRASTRUKTŪROS PRIEINAMUMAS IR JO SVARBA SOCIALINEI INTEGRACIJAI

Bendruomeniškumo skatinimas bei socialinė integracija sporto dėka pripažįstama, kaip itin svarbi sporto politikos vystymo sritis. Įtrauki, plataus spektro bei lengvo pasiekiamumo sporto infrastruktūra turi įtakoją ne tik gyventi fiziškai aktyviau bei sveikiau, bet ir kurti vieningesnes bendruomenes. Socialinių grupių skirtumai, integracijos nebuvimas, lygiavertiškumo supratimo trūkumas gali būti sprendžiami aktyvaus laisvalaikio pagalba. Tam, kad tai įvyktų, reikalingos fizinės erdvės tenkinančios skirtingų poreikių vartotojus. Skirtingos kultūrinės, ekonominės ar fizinės kilmės asmenys sporto dėka gali rasti bendrą tikslą.

Karstensen ir kt. (2024) atliktame tyrime nurodyta, jog aktyvi fizinė veikla, sporto užsiėmimai ne tik teigiamai įtakoja fizinę sveikatą ir psichinę būklę, bet ir stiprina socialinius ryšius, vienija skirtingas socialines grupes. Tyrime išaiškinama, kad sporto objektai, kurie prieinami miesto gyventojams yra itin svarbūs bendruomeniškumo puoselėjime.

Socialinė atskirtis - tai dar viena problema, kurios priežastys bei padariniai gali būti sprendžiami per fizinę veiklą vykdomą tinkamoje sporto infrastruktūroje. Aktyvia veikla gerinama ne tik fizinė ir psichologinė sveikata, bet ir kuriami socialiniai ryšiai, skatinamas bendruomeniškumas, mažinama nelygybė. Sportas, tai universali kalba, kurios dėka galima mažinti socialinę nelygybę, kovoti

su diskriminacija ir skatinti bendruomeniškumą. Šis teiginys ypatingai svarbus visuomenėse, kur vyrauja didelė demografinių grupių nelygybė. Taip pat, vieša sporto infrastruktūra veikia, kaip socialinės sanglaudos įrankis. Chen ir Liu (2020) Kinijos kaime atliktame tyrime pasimatė, kad įrengus sporto zonas pagerėjo socialinė įtrauktis bei fiziniai rezultatai. Šio tyrimo dėka matome, kad investicijos į sporto infrastruktūrą gerina ne tik sveikatos rodiklius bet ir bendruomenės ryšį.

Fizinio aktyvumo skatinimas per viešos sporto infrastruktūros plėtros prizmę sukuria erdves, kuriose vykdoma socialinė integracija, kur skirtingų poreikių individai gali vykdyti panašią veiklą. Dalyvaudami fizinėse veiklose, asmenys kuria socialinį kapitalą, ugdo tarpusavio supratimą, integruojasi į bendruomenes. Sportas tampa ne tik varžybų ir konkurencijos įrankiu. Tai labai įtakoja socialinius ryšius, skatina bendruomeniškumą ir sąveiką tarp skirtingų socialinių grupių.

Sportas, kaip svarbus įrankis siekiant visuomenės gerovės, tampa vis labiau pripažįstamas. Europos sąjungos valstybės narės fizinį aktyvumą, sporto integraciją į kasdienį gyvenimą išklė savo vykdomos politikos prioritetu, o nacionalinės programos ir sporto politika siekia suteikti visiems lygias galimybes fizinei veiklai vykdyti. Daugelyje ES šalių programa „Sportas visiems“ įgyvendinama siekiant į sportinę veiklą įtraukti kuo daugiau piliečių, skatinti mobilumą visuose socialiniuose lygmenyse ir sudaryti vienodas sąlygas tiek sveikiems, tiek neįgaliesiems (Klaipėdos miesto savivaldybė, 2023). Šios programos tikslas nėra vien tik sveiko gyvenimo būdo skatinimas, tačiau itin didelis dėmesys skiriamas socialinės atskirties mažinimui, kuriant įtraukią sporto infrastruktūrą. Puikus pavyzdys Skandinavijos šalys, kur pasak Klaipėdos miesto savivaldybės (2023), tokiose programose dalyvauja apie du trečdaliai gyventojų, o tai rodo, kad plataus masto įsitraukimas įmanomas, kai suderinama infrastruktūra, sąmoningumas ir paramos mechanizmai.

Tačiau reikia suprasti, kad viešojo sporto infrastruktūra nebėra tik tradicinio, šimtmečius gyvuojančio sporto vietos. Ekstremalaus sporto arenos bei lauko trasos, rakečių sportai, kaip padelis ar piklbolas, paplūdimio futbolas ir panašios naujos sporto rūšys vis dažniau pakeičia tradicines sporto šakas, kaip krepšinis ar futbolas. Šios naujos ir vis labiau populiarėjančios sporto šakos keičia ir jų egzistavimo vietas, kurios iš tradicinių mokyklinių aikštynų keliai į parkus, rekreacines zonas. Sparčiai besikeičiant požiūriui į viešas sporto erdves, kartu turi atsirasti ir holistinis požiūris į miesto plėtrą. Ir reikia nepamiršti, kad šiame kontekste sporto infrastruktūros prieinamumas nebėra tik tai, kaip mes patenkame į aktyvaus laisvalaikio vietą, tai apima ir dizainą, priežiūrą bei pritaikymą skirtingiems poreikiams, amžiaus grupėms.

Įtraukties skatinimas įvairių poreikių gyventojams yra itin priklausomas nuo sporto infrastruktūros. Moderni sporto infrastruktūra suteikia lygias teises visiems gyventojams ar miesto svečiams su skirtingais poreikiais dalyvauti sportinėje veikloje. Ir vykstant šiai socialinei integracijai per

modernią ir įtraukią sporto infrastruktūrą tampa nebesvarbu nei socialinės nei fizinės galimybės, amžius ar lytis. Siekiant tokių tikslų fizinė ar pažinimo negalia neturi būti kliūtimi dalyvauti fizinėje veikloje be jokių apribojimų. Vieša ir lengvai prieinama sporto infrastruktūra jau pavadinime mums užkoduoja savo tikslą, kad visi miesto gyventojai ar svečiai, nepriklausomai nuo gebėjimų, gali dalintis ta pačia erdve, taip kuriant socialiai atsakingas bendruomenes.

Deja, tačiau sporto infrastruktūros prieinamumas vis dar išlieka netolygus. Ne visose savivaldybėse Lietuvoje yra tinkamai įrengta sporto infrastruktūra, kuri atitinka įvairių gyventojų poreikius. Savivaldybėse sporto politikos įgyvendinimas susiduria su iššūkiais dėl infrastruktūros trūkumo ir nepakankamo finansavimo, o tai apsunkina gyventojų galimybes sportuoti ir gyventi fiziškai aktyvų gyvenimą (Kūno kultūros ir sporto strategijos formavimas, 2011). Tokios klaidos kuriant viešosios sporto infrastruktūros zonas sukuria tolesnes problemas, kuomet fizinių sugebėjimų skirtumai gali tapti ir socialine atskirtimi. Netinkamai planuojama ir nekryptinga plėtra, neteisingai skirstomi finansai ar tiesiog profesinis sporto infrastruktūros plėtros neišmanymas gali tapti rimta kliūtimi tam tikrų socialinių grupių integracijai (Kūno kultūros ir sporto strategijos formavimas, 2011). Sekančiai, tokios sąlygos atima lygiavertiškumo teisę į fizinę veiklą iš atskirų bendruomenių bei sukuria sisteminę nelygybę.

Kuriant ir plečiant viešą sporto infrastruktūrą privalu siekti įvairiapusiško prieinamumo užtikrinimo, kuomet atsižvelgiama į skirtingas gyventojų grupes. Sporto politikos formuotojai privalo analizuoti skirtingus socialinius ar fizinius poreikius. Pavyzdžiui, neįgaliesiems, nepriklausomai ar tai fizinė ar protinė negalia, reikalinga labai specifinė infrastruktūra, kurios dėka būtų galima vykdyti fizinę veiklą. Ir šiuo konkrečiu atveju negalima apsiriboti tik įrenginių pritaikymu, sporto infrastruktūros sąvoka, šiame kontekste, turi apimti ir patekimą į sporto zoną, galimus transporto būdus, poilsio zonas. Turime suprasti, kad judėjimo negalią turintiems asmenims sporto infrastruktūros prieinamumas prasideda nuo patekimo į ją. Šiuo metu Lietuvoje, siekiant užtikrinti lygias teises žmonėms su negalia, praktikoje dažnai trūksta jų poreikiams pritaikytos infrastruktūros (Neįgaliųjų fizinio aktyvumo realizavimo galimybės sporto klubuose, 2014). Sporto politikos ir jos įgyvendinimas pabrėžia būtinybę investuoti į universalų dizainą ir įtraukų planavimą.

Tokių investicijų svarba labai atsispindi kaimo vietovėse, kurios dažnai kenčia nuo politinio aplaidumo, kuomet kalbama apie sporto infrastruktūrą. Fiziniam aktyvumui skatinti infrastruktūra turi ypatingą reikšmę mažose gyvenvietėse. Kuomet sporto investicijos aplenkia kaimus ar ne taip tankiai apgyvendintas šalies zonas, regioniniai skirtumai didėja, bendruomenės toliau skaldosi, ko pasekoje, socialiniai skirtumai dar labiau didėja. Lygios galimybės sporte suteikiamos visiems, nepriklausomai nuo gyvenamosios vietos. Tokiose gyvenvietėse valstybiniu lygmeniu turėtų būti didinamas finansavimas būtent įtraukiai ir universalaus dizaino sporto infrastruktūros plėtrai ir priežiūrai. Aktyvios

bei teisingai suplanuotos investicijos į šiuos regionus stiprina ir nacionalinę sanglaudą, augina tvarią ir vieningą bendruomenę bei suteikia dalyvavimo galimybes visiems asmenims, kurie kitu atveju būtų atskirti nuo lygios teisės į sportą.

Nevyriausybinių organizacijų (NVO) gali atlikti pagrindinį vaidmenį, kuomet aktyvaus gyvenimo būdo, sportinių veiklų skatinimas vystomas pažeidžiamų ar nepakankamai aptarnaujamų gyventojų grupių tarpe. NVO bendradarbiavimas su kaimo vietovėmis, mažais ar nutolusiais regionais gali būti lemiamas veiksnys integruojant fizinę veiklą į skirtingas socialines grupes. Toks bendradarbiavimo būdas gali itin teigiamai įtakoti vyriausybės pajėgumų sporto srityje pasiekiamumą ir efektyvumą. Aktyvaus gyvenimo būdo pasirinkimas, aktyvesnė bendruomenė gali vystytis vykdant tinkamą informacijos sklaidą.

Vieša, įtraukianti ir universalaus dizaino sporto infrastruktūra yra itin svarbus aspektas skatinantis socialinę integraciją. Lygiavertiškumas, bendruomeniškumas tampa fizinės, aktyvios veiklos ir sporto pasekmėmis. Būtent socialiniai ryšiai kartu su sveika gyvensena, ilgaamžiškumu priklauso nuo tinkamų investicijų į viešą sporto infrastruktūrą. Teisinga ir kryptinga sporto politikos finansinė padėtis suteikia galimybes kurti įtraukią, universalią ir plačiai visuomenės daliai prieinamą sporto infrastruktūrą. Investicijos į įtraukią sporto infrastruktūrą nėra tik visuomenės sveikatos strategija – tai socialinio teisingumo būtinybė.

1.4. TARPTAUTINĖS IR NACIONALINĖS SPORTO POLITIKOS GAIRĖS VIEŠOS SPORTO INFRASTRUKTŪROS KLAUSIMAIS

XXI amžiuje sporto reikšmė pasikeitė ir peržengė ankstesnio sporto sąvokos suvokimo ribas. Sportas nebėra tik laisvalaikis ar profesionali veikla, dabar tai apima strateginę politikos sritį, įtakojančią visuomenės sveikatą. Taip pat, sportas naudojamas, kaip priemonė socialiniai įtraukčiai, miestų planavimui, švietimui ar ekonomikos plėtrai. Būtent dėl šių priežasčių tarptautinės bei nacionalinės institucijos sukūrė išsamias politikos sistemas, kurių dėka vyriausybės ir savivaldybės gali siekti tvarios ir įtraukios sporto ir fizinės veiklos plėtros.

Pasaulyje vienas įtakingiausių sporto politikos dokumentų – Tarptautinė kūno kultūros, fizinio aktyvumo ir sporto chartija, kuri buvo priimta UNESCO dar 1978 metais ir peržiūrėta 2015 metais. Šis dokumentas ypatingai pabrėžia, kad galimybė užsiimti aktyvia fizine veikla yra kiekvieno žmogaus teisė. Pasak dokumento turinio, vyriausybės, siekiant aktyvios bendruomenės, turi priimti svarbų vaidmenį užtikrinant saugią ir lengvai prieinamą aplinką, skirtą užsiimti sportine veikla. Verta pabrėžti ir vieną svarbiausių chartijos dalių - tai fizinio aktyvumo ir sveikos gyvensenos integraciją į švietimo ir

sveikatos politikos formavimą. Taip pat pabrėžiama infrastruktūros plėtojimo svarba, kuri turi būti ne tik funkcionali, bet ir įtraukianti, ypatingą dėmesį skiriant vaikams, senjorams bei žmonėms su negalia. UNESCO chartija suformavo daugumos šalių požiūrį į sporto infrastruktūrą ir jos plėtrą bei išlieka pagrindiniu sporto politikos derinimo dokumentu nacionaliniu ir vietiniu lygiu (UNESCO, 2015).

Tarptautinis Olimpinis komitetas papildė UNESCO gaires bei patobulino sporto politiką per tokias iniciatyvas kaip „Olimpinė darbotvarkė 2020“ ir jos pratęsimas „Olimpinė darbotvarkė 2020+5“. Pagrindinė šių dokumentų esmė, tai tvarumas ir saugumas sporte, didžiųjų sporto renginių išsaugojimas bei ypatingas dėmesys Olimpinių žaidynių svarbai. Tautinis Olimpinis komitetas (TOK) ypatingai daug dėmesio skyrė tam, jog didiesiems sporto renginiams skirta infrastruktūra neliktų apleista ir tenkintų platesnius bendruomenės poreikius pasibaigus varžybų laikotarpiui. Tokia politinė kryptis apima olimpinių stadionų pavertimą viešomis sporto bazėmis, bendruomenės erdvėmis, daugiafunkcinėmis arenomis. Siekdami dar didesnio tvarumo TOK kartu su Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (EBPO) paskelbė Olimpinių žaidynių infrastruktūros teikimo gaires. Jose randama rekomendacija finansiniam skaidrumui, ilgalaikiam planavimui, aplinkos apsaugai bei sporto zonų prieinamumui bendruomenei. Nors šios rekomendacijos iš pradžių buvo kurtos miestams, kurie rengs Olimpines žaidynes, tačiau yra universalios ir padeda kurti tvaresnę sporto infrastruktūrą visoms šalims, nesvarbu koku tikslu statoma būtų sporto infrastruktūra (TOK ir EBPO, 2023).

Europos sąjungoje (ES) pripažįstama, jog sportas tampa neatskiriama sudedamąja socialinės, švietimo ir sveikatos politikos dalimi. 2021-2024 metų ES sporto plane išdėstyti pagrindiniai sporto politikos prioritetai Europos sąjungos šalyse, kurie apima sąžiningumą, gero valdymo skatinimą, taip pat, fizinės veiklos, stiprinančios sveikatą skatinimą bei pastangas siekiančias, kad sportas būtų dar labiau įtraukiantis bei tvarus. Taip pat, šiame dokumente nurodoma, jog infrastruktūra turi būti plėtojama ne tik elitiniame aukšto meistriškumo lygmenyje, bet ir masiniam naudojimui. Bendrai, Europos sąjungos narės yra nuolat skatinamos naudoti ES struktūrinius fondus pasiekti prieš tai aptartus tikslus bei skirti ypatingą dėmesį gerinti sporto infrastruktūrą bei jos prieinamumą nepakankamai aprūpintiems regionams ir socialinės atskirties grupėms (Europos Komisija, 2021).

Lietuva, būdama Europos sąjungos nare, formuoja ir įgyvendina nacionalines strategijas, kuriose atsispindi platesni pasauliniai rėmai bei rekomendacijos. Didžiausias akcentas strategijose – įtrauktis, prieinamumas ir tvarumas. Nors tarptautinės sporto politikos gairės apima labai plačius principus bei rekomendacijas, Lietuvos vykdomas įgyvendinimas per institucines struktūras bei politikos priemones juos dar papildo bei rodo ir nacionalinį įsipareigojimą bei tikslą kurti ir puoselėti sveiką, darnią ir fiziškai aktyvią bendruomenę.

Nacionalinė sporto plėtros 2011-2020 metų strategija, pavirtinta Lietuvos respublikos seimo, tapo vienu svarbiausių nacionalinio lygmens politikos dokumentų sporto srityje. Šis dokumentas tapo ryžtingu žingsniu modernizuojant Lietuvos požiūrį į fizinį aktyvumą bei sporto politikos formavimą. Pagrindiniai akcentai šiame dokumente buvo skirti jaunimo įtrauktumo į fizinę veiklą skatinimui, remiamas sveikos gyvensenos kultūros ugdymas, o taip pat teikiamas prioritetas vienodam prieinamumui prie sporto infrastruktūros skirtinguose šalies regionuose (LR Seimas, 2010). Ir žinoma, ypatingas dėmesys teko asmenų su negalia bei skirtingų socialinių grupių integracijai. Ši dokumento dalis buvo lygiagrečiai derinama su UNESCO tarptautine kūno kultūros chartija ir Europos sąjungos sveikatinimo fizinio aktyvumo darbotvarke (UNESCO, 2015; Europos Komisija, 2021).

Viena priežasčių, kodėl ši strategija tapo tokia svarbi, jog ji sukūrė pagrindą stiprinti bendradarbiavimą tarp skirtingų sektorių – švietimo, visuomenės sveikatinimo bei miestų plėtros. Pažymėtina, jog Nacionalinės sporto plėtros strategija paragino plėsti savivaldybių sporto programas ir ilgalaikes investicijas kreipti į sporto infrastruktūros plėtrą, modernizavimą. Ir nors ši strategija baigėsi 2020 metais, tačiau jos įtaka niekur nedingo ir to dėka Lietuvos Respublika toliau formuoja savo politiką nukreiptą į sporto projektų bei objektų pritaikymą plačiai auditorijai.

Šiam laikotarpiui pasibaigus, Lietuva ir toliau derinasi prie tarptautinių sporto politikos gairių bei regioninių sporto politikos sistemų. Ypatingai naudojamosi patirtimi tokių institucijų, kaip Švietimo, mokslo ir sporto ministerija bei Nacionalinė sporto agentūra (NSA). Būtent, NSA buvo įkurta siekiant efektyvumo sporto valdyme, finansų skirstyme bei atlikti pagrindinį vaidmenį įgyvendinant Lietuvos sporto politiką. Remiantis NSA 2023-2024 metų strateginiais dokumentais, agentūra didžiausią dėmesį skiria skaidriam ir efektyviam valstybės lėšų paskirstymui, strateginio planavimo savivaldybėse skatinimą, sistemos sukūrimą, kurio tikslas vienodai vertinti sporto plėtros projektus bei jų įgyvendinimą (Nacionalinė sporto agentūra, 2023).

Vienas svarbiausių NSA kuriamų darbų, tai sporto infrastruktūros ir „Sportas visiems“ programų finansavimo administravimas. Savivaldybės, Nevyriausybinės organizacijos (NVO) ir sporto federacijos kreipiasi į NSA dėl dotacijų per konkursines programas, kurios vėliau būna vertinamos pagal ilgalaikę įtaką, aktualumą ir kt. Svarbu paminėti, kad NSA didelį prioritetą teikia tiems projektams, kurie telkia dėmesį į socialinį poveikį, atvirą sporto infrastruktūrą, neįgaliųjų integraciją. Šie prioritetai pilnai atspindi Lietuvos įsipareigojimą laikytis PSO Pasaulinio fizinio aktyvumo veiksmų plano (2018-2030 m.), kuris skatina valstybes kurti aplinką tinkamą fiziniam aktyvumui bei bendruomeniškumui (Pasaulio sveikatos organizacija, 2018).

Vienas pagrindinių Lietuvos sporto politikos akcentų – infrastruktūros plėtra. Tačiau, kaip ir Europos sąjungos gairėse, vykdant sporto infrastruktūros įrengimą, privalu ją pritaikyti socialiai

jautrioms grupėms, neįgaliesiems. Tai apibrėžia Statybos techninis reglamentas STR 2.03.01:2019, kuriame aprašomas bendrojo naudojimo objektų projektavimas ir rekonstrukcija bei įpareigojama, kad sporto infrastruktūra turi būti pritaikyta žmonėms su negalia. Šis teisės aktas sporto infrastruktūros plėtros vykdytojus įpareigoja kreiptis didesnę dėmesį ne tik į profesionaliam sportui tinkamą, bet ir įtraukesnę ir platesniam ratui žmonių tinkamą infrastruktūrą (LR Aplinkos ministerija, 2019).

Tačiau keičiantis pasauliui, keičiantis požiūriui į sportą būtina pradėti ir naujas diskusijas apie sporto plėtrą, siekti ambicingesnių tikslų. Vis dažniau girdimos naujos temos apima klimatui neutralią sporto infrastruktūros plėtrą, sporto paslaugų skaitmeninimą, duomenų kaupimą apie tai, kas reikalinga individui ir kas gali jį motyvuoti sportuoti. Lietuva, kaip ir dauguma ES šalių reaguoja į besikeičiantį pasaulį ir į Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) sudarytą Pasaulio fizinio aktyvumo veiksmų planą 2018-2030 metams, kurio tikslas projektuojant miestus kurti aktyvią aplinką, kur judėjimas, sportinė veikla taptų kasdienio gyvenimo dalimi.

Dar vienas tinkamas sporto politikos formavimo ir įgyvendinimo pavyzdys Lietuvoje, tai savivaldos įsitraukimas ir didesnių atsakomybių turėjimas. Kol kas didieji miestai, kaip Vilnius, Kaunas ar Klaipėda, labai aiškiai atsiplėšę sporto infrastruktūros įrengime ir gerokai lenkia mažesnes savivaldybės. Gerokai didesni biudžetai leidžia skirti didesnes investicijas ir tokia realybė skatina keisti požiūrį bei politikos formavimą suteikiant geresnes sąlygas mažiems regionams gauti finansavimą. Būtent NSA skatina itin svarbios sporto infrastruktūros plėtrą periferiniuose rajonuose, taip siekdami mažinti disbalansą tarp regionų (Nacionalinė sporto agentūra, 2023).

Apibendrinant galima pasakyti, kad Europos sąjungos sudarytos gairės, rekomendacijos ir rėmai sporto infrastruktūros plėtrai formuoja bendrą politiką tiek Lietuvoje, tiek kitose ES šalyse. Žinoma, kad kiekviena šalis šiek tiek papildo rekomendacijas, tačiau išlaiko bendro kryptį ir viziją. UNESCO, Tautinis Olimpinių komitetas, Europos komisijos – suformavo normatyvinę aplinką, kurioje akcentuojama sporto politikos socialinė svarba, ilgalaikis planavimas, įtraukimas ir tvarumas. Nors Lietuvos vykdomi standartai atitinka tarptautinių organizacijų politiką, tačiau žvelgiant plačiau, į mažesnius miestus, mažiau apgyvendintas kaimo vietas, Lietuvos sporto politika dar tikrai turi kur pasitempti. Sportas nebėra vien tik profesionalus ir aukšto meistriškumo, sportas apima bendruomeniškumą, socialinę integraciją, emocinę būseną bei sveikesnį gyvenimo būdą, ko pasekoje, ir sporto politika turi žvelgti plačiau.

1.5. GEROSIOS PRAKTIKOS PAVYZDŽIAI KITOSE ŠALYSE

Viešos sporto infrastruktūros plėtros srityje valstybės vadovaujasi tarptautiniais dokumentais, tačiau dauguma šalių stengiasi papildyti teikiamas rekomendacijas, pritaikyti jas savo šalies požiūriui ir

sporto politikos kryptį. To dėka sukuriama inovatyvūs, naujoviški, daugumai bendruomenių tinkantys sporto infrastruktūros pavyzdžiai.

Viena iš universalaus sporto infrastruktūros dizaino pradininkių – Norvegija. Integracija ir lygios teisės užima itin svarbią dalį bendrame Norvegijos politikos paveiksle. Tad tai tampa ir neatskiriama sporto dalis, kurio dėka Norvegijos valdžia įsipareigoja, jog valstybiniu lygmeniu finansuojami sporto infrastruktūros objektai būtų universalaus dizaino. Toks kontrolės mechanizmas užtikrina, kad šalies ar savivaldos investicijos būtų paskirstomos platiems bendruomenės poreikiams, kurie apima tiek fizinę ar protinę negalią turinčius gyventojus. Žinoma, privalu pastebėti, kad būtent tokia politikos kryptis nėra tik savivaldybės ar vyriausybės institucijų pareiga, toks požiūris bei kultūra tęsiama ir privataus verslo finansuojamose objektuose. Tai tik dar kartą atspindi Norvegijos, kaip bendruomenės požiūrį į lygias teises ir bei kokia svarbi integracija. Skille ir kt. (2021) teigia, kad pagrindinis Norvegijos tikslas sporto politikos vystyme - sportas visiems, asmenų su fizine ar protine negalia integracija. Tuo tarpu aukšto meistriškumo sportas, dažnu atveju, yra remiamas privataus verslo. Taip pat, minėtame tyrime pabrėžiama, jog toks sporto politikos modelis itin prisidėjo fizinio aktyvumo augimo visose demografinėse Norvegijos grupėse. Išvadose dar kartą patvirtinama idėja, kad universalios bei įtraukios sporto infrastruktūros planavimas ir įrengimas skatina fizinę veiklą ir padeda mažinti socialinius sveikatos ir gerovės skirtumus. Įtrauki ir tvari, taip galima pavadinti Norvegijoje vystomą sporto politiką, kuri puikiai vykdoma teisingai nukreiptų investicijų bei bendruomenės požiūrio dėka. Taip pat, pasak Hallman ir kt. (2013), Norvegijoje veikia daugiau nei 11 000 sporto zonų, kas reiškia, kad vienas toks objektas yra skirtas maždaug 500-ams gyventojų. Tokia statistika puikiai atspindi Norvegijos prioritetą formuoti aktyvią sporto politiką.

Sporto integracija į švietimo sistemą – tokiu teiginiu vadovaujasi Suomijos sporto politikos formuotojai. To geriausias pavyzdys, programa „Mokyklos juda“, kuri skatina vaikų bei paauglių judumą įtraukdama fizines veiklas į kasdienes užsiėmimus ar mokymo programas (Haapala et al., 2017).

Vėliau, Haapala ir kt. (2017) atliko analizę ir įvertino, kaip pasikeitė mokinių socialiniai gebėjimai ir fizinis aktyvumas pasibaigus projektui. Rezultatai parodė, jog aktyvios veiklos, susijusios su kasdiniu fiziniu judumu ar sporto užsiėmimais mokinių gyvenime, yra itin efektyvus būdas motyvuojant moksleivius rinktis sveikesnį gyvenimą, mažinti laiką praleidžiamą socialiniuose tinkluose bei megzti naujus santykius.

Tuo tarpu Hilversumo miestas, Nyderlanduose sukūrė itin išskirtinę programą, kurią pritaikė pirmieji savo regione. „Kaimynystės sporto trenerio“ iniciatyvos tikslas įtraukti sporto organizacijų veiklą į kasdienį bendruomenės gyvenimą, spręsti sėslos gyvenimo problemą per fizinio aktyvumo

užsiėmimus (Gemeente Hilversum, 2023). Van der Roest ir kt. (2017) atliko tyrimą, kurio idėja buvo įvertinti „Kaimynystės sporto trenerio“ projekto naudą bei veiksmingumą. Tyrimo rezultatai maloniai nustebino, jog pasiektas ne tik pagrindinis tikslas - fizinis aktyvumas, bet ir socialinės sanglaudos didėjimas, kas tik dar kartą patvirtina sporto ir bendruomeniškumo sąsajas.

Sporto politikos įgyvendinime Europos Sąjungos šalyse verta atkreipti dėmesį į Ispanijos ir Vokietijos duomenis. Šios dvi šalys sudaro beveik 70 procentų pridėtinės vertės sporto sektoriuje Europoje (Eurostat, 2023). Tokia statistika puikiai iliustruoja, jog teisingas sporto politikos ir iniciatyvų formavimas bei įgyvendinimas padeda ne tik motyvuoti gyventi sveikiau, bet ir skatina ekonominį augimą.

Jungtinėje Karalystėje sporto politiką įgyvendina viešoji įstaiga „Sport England“, kuri priklauso Kultūros ir Sporto departamentui. Ši įstaiga dirba pagal suformuotą ir patvirtintą nacionalinę strategiją, kurioje viešos sporto infrastruktūros įrengimas orientuotas į du aspektus, tai inovatyvumą ir prieinamumo didinimą. Organizacijos „Sport England“ ataskaitoje (2021) pabrėžiama, jog moderni ir įtrauki sporto infrastruktūra yra neatsiejama miestų planavimo dalis, bet turi būti glaudžiai susijusi su viešojo ir privataus sektoriaus bendradarbiavimu. Tokia sporto politikos kryptis sudaro sąlygas kurti sporto infrastruktūrą, kuri būtų pritaikyta tiek aukšto meistriškumo sportininkams, tiek mėgėjams.

Nutolstant nuo Europos pavyzdžių, dėmesį atkreipia Australų programa „Sportas 2030“. Šios programos tikslai itin skambūs - tapti sveikiausia ir aktyviausia tauta pasaulyje. Tokių tikslų siekimo kelią Australijos vyriausybė pradeda per sąžiningumo prizmę, sporto pramonės stiprinimą, aktyvų dalyvavimą fizinėse veiklose bei pritaikytos ir įtraukios sporto infrastruktūros plėtrą (Australijos vyriausybė, 2018). Australijos sporto komisija (2018) išsamiai paaiškino, jog siekiant programos „Sportas 2030“ tikslų, ypatingai svarbus dėmesys turi būti skiriamas vyriausybės, bendruomenių bei privataus verslo bendradarbiavimui. Ši strategija, su nustatytais tikslais bei planu tapo nacionaline iniciatyva, kuria vadovaujasi savivaldos organizacijos bei bendromis jėgomis siekia sveikesnės visuomenės sporto pagalba.

Tuo tarpu Kinijoje 2024 metais suinventorizuota beveik 5 mln. sporto infrastruktūros objektų. Tai reiškia, kad tokioje šalyje, kur vyrauja itin tankus apgyvendinimas, vienam gyventojui tenka apie 3 kv.m. sporto paskirties erdvės. Iki 2035 metų Kinija siekia sukurti tokią sporto infrastruktūrą, kad kiekvienas gyventojas neturėtų palikti gyvenamosios zonos siekdamas aktyviai fiziškai judėti ar sportuoti (China Daily, 2025).

Viešosios sporto infrastruktūros plėtra susiduria ne tik su techninėmis įrengimo problemomis, tačiau paliečia ir socialinius bei ekonominius aspektus. Japonijos miestų planavimo praktikoje (Tanaka, 2020) nurodoma, kad sporto infrastruktūros pasiekiamumas turi būti nesudėtingas ir visiems įmanomas

pėsčiomis arba viešuoju transportu, kas reiškia, kad sporto zonos turi būti projektuojamos kuo arčiau gyvenamųjų mikrorajonų. Tokios praktikos dėka skatinama ne tik motyvacija fiziniam aktyvumui, bet ir bendruomeniškumas bei lygi integracija. Tuo tarpu Kanados sporto infrastruktūros gairėse (Kanados sporto politika, 2018) fokusuojamasi į integraciją ir prieinamumą specialių poreikių turintiems asmenims, todėl itin didelis dėmesys skiriamas, kad sporto infrastruktūra būtų universalaus dizaino. Tai reiškia, kad viešojo sporto erdvė negali būti tinkama itin mažai grupei vartotojų, o taip pat, visose sporto aikštelėse turi būti suteikiama galimybė patekti bei užsiimti fizine veikla ir neįgaliesiems.

Norvegijos, Suomijos, Nyderlandų, Jungtinės Karalystės, Vokietijos ir Ispanijos bei Japonijos, Australijos ir Kinijos pavyzdžiai rodo, kad kiekviena šalis skirtingai kuria savo sporto politiką, dėmesį kreipia skirtingiems elementams plečiant sporto infrastruktūrą, tačiau visos jos siekia labai panašių tikslų. Nors minėtų valstybių sporto politikos tikslų siekimas ir skiriasi, tačiau dauguma akcentų išlieka labai panašūs bei apima fizinio aktyvumo integraciją į kasdienį gyvenimą, laisvai pasiekiamą ir įtraukią bei modernią sporto infrastruktūrą, socialinę integraciją bei bendruomeniškumą. Visų valstybių praktika rodo, kokią svarbą turi įtraukios sporto politikos formavimas.

2. VILNIAUS MIESTO VIEŠOJI SPORTO INFRASTRUKTŪRA

2.1. VILNIAUS MIESTO VIEŠOSIOS SPORTO INFRASTRUKTŪROS SITUACIJA EUROPOS KONTEKSTE

Vilnius, kaip Europos sąjungos valstybės sostinė, vykdo strateginį įsipareigojimą plėtoti savo viešąją sporto infrastruktūrą, tuo siekdamas didinti fizinį aktyvumą, stiprinti visuomenės sveikatą ir puoselėti socialinę sanglaudą. Miesto požiūris atitinka nacionalinę sporto politiką ir atspindi platesnius Europos tikslus.

Vilniuje 2021 metais buvo atliktas tyrimas, kurio metu nustatyta, kad Lietuvos sostinė yra žaliausias Europos miestas ir net trečias pasaulyje (HUGSI, 2021). Šio tyrimo metu nustatyta, kad sostinės bendro ploto užpildymą vos 37 proc. sudaro pastatai, keliai, stovėjimo aikštelės ir kt. (Žr. 4 lent).

4 lentelė. Vilniaus teritorijų užpildymo statistika

Teritorijos tipas	Ploto dalis (%)
Medžiai ir krūmai	49
Pievos ir vejės	12
Vandens telkiniai	1
Pastatai, keliai, automobilių stovėjimo aikštelės ir kita	37

Šaltinis: sudaryta darbo autoriaus.

Pasaulio Sveikatos Organizacija (2021) nurodė, kad miestai, kurie pasižymi lengvai prieinamomis žaliosiomis zonomis, pasižymi aktyvesnėmis bendruomenėmis. Tačiau kol kas Vilnius dar susiduria su nemažais iššūkiais įveiklinant minėtas teritorijas bei įrengiant universalaus dizaino, neįgaliesiems tinkamą sporto infrastruktūrą.

Miesto planavimas ir viešųjų erdvių prieinamumas, įskaitant rekreacines ir su sportu susijusias žaliasias zonas, yra esminės bendros miesto strategijos, skirtos gerinti visuomenės sveikatą, skatinti fizinį aktyvumą ir socialinę įtrauktį, sudedamosios dalys. Šiame kontekste Pinto ir kt. (2022) atliko lyginamąjį tyrimą, siekiant įvertinti miesto žaliųjų erdvių prieinamumą dviejuose Europos miestuose: Vilniuje (Lietuva) ir Koimbroje (Portugalija).

Tyrimo metu buvo analizuojama, kaip 5 ir 10 minučių kelionės spinduliu, pagrindiniais judėjimo būdais - automobiliu, dviračiu, viešuoju transportu ir pėsčiomis, būtų galima pasiekti rekreacines erdves. Rezultatai parodė, kad Vilnius pasižymi žymiai geresniu visų rūšių transportu pasiekiamumu. Autorių nuomone, pagrindinis tokių rezultatų aspektas tas, jog Vilniuje, palyginti su Portugalijoje esančiu Koimbros miestu, yra didesnis rekreacinių želdynų skaičius ir tolygesnis erdvinis pasiskirstymas, taip pat geriau išvystyta transporto infrastruktūra – tankesni kelių tinklai, dviračių takai, pėsčiųjų takai, viešojo transporto maršrutai (Pinto ir kt., 2022).

Tokios išvados ypatingai aktualios viešos sporto infrastruktūros plėtrai. Žalios erdvės, apimančios miestų parkus ar miškus, dažnai tampa neformalaus sporto erdvėmis. Jose vyksta lauko treniruotės, grupiniai užsiėmimai, važiavimas dviračiu ar bėgimas. Tai veda prie to, kad gerai išvystytas Vilniaus miesto žaliųjų erdvių pasiekiamumas tiesiogiai koreliuoja su didesniu įsitraukimu į aktyvią fizinę veiklą, socialinę sanglaudą tarp skirtingų žmonių grupių. Siekiant tokio tikslo, itin svarbus darnus bei modernus miesto strategijos planavimas, kuris privalo bendradarbiauti su sporto politikos integracija. Taip pat, sporto infrastruktūros tyrimų ekspertai teigia, kad fiziniam aktyvumui palankios ir tinkamos aplinkos kūrimas miestų teritorijose gali lemti ilgalaikę gyventojų sveikatos būklės gerėjimo tendenciją, mažinant lėtinių ligų paplitimą ir stiprinant psichologinę gerovę (Eliassen, 2024).

Tokios lyginamosios analizės padeda valstybėms ir miestams įvertinti kylančias problemas bei kaip efektyviai yra įgyvendinami tikslai bei kokia pažanga daroma. Būtent šiame tyrime išskiriama, kad kryptingas ir modernus miesto formavimas bei sisteminga ir įtrauki sporto infrastruktūros plėtra įtakoja gyventojų norą vykdyti fizinę veiklą, kuri neatsiejama nuo kokybiško gyvenimo siekio, kuomet ypatingai šiais laikais dominuoja sėslus gyvenimo būdas (Pinto ir kt., 2022).

Dar vienas svarbus iššūkis, tai bendruomenės dalyvavimas projektuojant naują viešą sporto infrastruktūrą. Europos Sąjungos Taryba (2020) nurodo, kad siekiant įtraukios ir daugumos socialinių grupių poreikį atitinkančios infrastruktūros įrengimas turi būti derinamas su miesto gyventojais įsiklausant į jų išsakytus pastebėjimus, norus bei poreikį. Šiai dienai Vilniaus sporto infrastruktūra patikėta specialistams, tačiau visuomenės poreikis nėra analizuojamas.

Beveik 1,3 mlrd. rekordiniu biudžetu 2024 metais pristatęs Vilnius daugiau nei 800 mln. eurų paskyrė švietimo, sveikatos bei sporto sektoriams (Vilniaus miesto savivaldybė, 2024). Pagal pernai

metų statistiką matome, kad sostinė laikosi itin nuoseklaus biudžeto augimo bei atitinkamai ir jo paskirstymo. Valstybiniu lygmeniu sporto infrastruktūros plėtra taip pat suaktyvėjusi, vien per 2021-2023 valstybė investavo beveik 60 mln. eurų į skirtingą sporto infrastruktūrą, kuri apėmė tiek viešas erdves, tiek uždarus futbolo aikštynus ar baseinus (LRT, 2023). Vienas didžiausių Vilniaus sporto infrastruktūros projektų, kurio dėka per 2022-2024 atnaujinta beveik 50 mokyklinių aikštynų, pareikalavo daugiau kaip 10 mln. Eurų.

Nors kasmetinis augimas išties pastebimas, tačiau atotrūkis nuo kitų Europos valstybių vis dar nemažas. Pasak T. Frankowski (2021), Lietuvos piliečiai lankantys sporto klubus neviršija 10 procentų bendro gyventojų skaičiaus, tuo tarpu Centrinėse Europos šalyse šis skaičius svyruoja nuo 30 iki 50 procentų.

Ir tokia statistika gali būti pritaikyta visoms Baltijos šalims. Nors Estija šiame sąlyginai nedideliame regione sporto inovacijų ir pramonės srityje pirmauja, tačiau bendras sporto finansavimo ir fizinio aktyvumo vaizdas palyginus su Vakarų Europos šalimis išlieka mažas (Verslo žinios, 2024). Taip pat, bendrą šalies statistiką įtakoja ir tai, jog Vilnius, kaip didžiausias šalies miestas, sostinė, gauna kur kas didesnes investicijas bei pasaulinį dėmesį palyginus su kitais Lietuvos miestais.

Apibendrinant, Vilnius, kaip Europos sąjungos miestas žengia teisinga linkme. Žaliosios zonos saugomos ir vis dažniausiai pritaikomos rekreacinei veiklai, augantis biudžetas suteikia daugiau galimybių investuoti į modernią ir įvairią sporto infrastruktūrą, kuri tenkintų tiek paprastą fizinę veiklą ar aktyvų gyvenimą propaguojančių vilniečių, tiek aukšto meistriškumo sportininkų poreikius.

2.2.DABARTINĖ SPORTO INFRASTRUKTŪROS BŪKLĖ VILNIAUS MIESTE

Lietuvos sostinėje pastaraisiais metais itin pastebimas viešosios sporto infrastruktūros augimas, kuriuo siekiama skatinti gyventojų fizinį aktyvumą, sudaryti lygias sąlygas visoms socialinėms grupėms dalyvauti sportinėje veikloje ir palaikyti aukšto lygio sporto vystymąsi. Sporto infrastruktūros sąvoka Vilniaus vystomoje politikoje suprantama plačiai – neapsiribojant tik profesionaliam sportui skirtais objektais, bet ir kasdieniam fiziniam aktyvumui vykdyti pritaikytomis erdvėmis, kaip stadionai, parkai, dviračių takai, treniruoklių aikštelės ar teniso kortai.

Kalbant apie uždarus, ištikus metus veikiančias sporto zonas Vilniuje, viena reikšmingiausių ir moderniausių Vilniaus sporto bazių yra SEB arena, kuri yra didžiausias teniso kompleksas Vidurio Europoje. Arena talpina net 28 teniso aikštes, 2 skvošo aikšteles, 4 badmintono aikšteles bei 10 mini teniso erdvių (SEB Arena, 2023). Tačiau ši arena yra pastatyta ir administruojama privataus verslo. Tuo

tarpu Vilniaus miesto savivaldybės pastatyta ir administruojama yra „NBA basketball school“. Ši arena yra skirta krepšiniui, tačiau gali būti pritaikyti tiek renginiams. Arenoje yra 3 krepšinio, 2 tinklinio ir 2 teniso aikštelės, treniruoklių salė. Sporto arena naudojasi Vilniaus krepšinio mokykla bei Žemynos progimnazija. Tačiau per viešą sistemą tam tikru laiku ją gali nuomotis ir Vilniaus miesto gyventojai (Active Vilnius, 2022).

Vilnius taip pat reaguoja į augantį žiemos sporto populiarumą. Jau pradėtas modernios žiemos sporto arenos planavimas Naujininkų mikrorajone. Planuojamoje arenoje rasime dvi ledo ritulio aikštes, ledo zoną skirtą dailiajam čiuožimui, choreografijos klases bei treniruoklių zonas. Šio projekto esmė - suteikti Vilniečiams bei miesto svečiams galimybę propaguoti žiemos sportą, jį toliau populiarinti, siekti aukšto meistriškumo profesionalų dailiojo čiuožimo rungtyje. Tačiau verta paminėti, kad kaip ir dauguma savivaldybės įrengtų sporto arenų, taip ir ši dalinai bus naudojama, kaip rekreacinė laisvalaikio arena, skirta visiems miesto gyventojams (TheMayor.EU, 2021).

Vilniaus, kaip Europos sąjungos šalies sostinės tikslas, kurti sporto infrastruktūrą ne tik profesionalams, bet ir paprastiems miesto gyventojams, siekiantiems vykdyti kasdienę aktyvią veiklą. Miesto savivaldybė, kartu su infrastruktūros vystytojais bei bendruomenės pagalba kasmet įgyvendina projektus, kurių metu remontuojamos universalios sporto zonos, rakečių sporto aikštės, futbolo aikštynai, „fitness“ zonos bei bėgimo takai, dviračių trasos ir kt. Šių darbų metu vieša sporto infrastruktūra sukurama tiek organizacijoms, vykdančioms treniruotes ar varžybas, tiek savarankiškam sportui (INFES, 2022).

Dauguma miesto mikrorajonų gali pasigirti ir viešomis treniruoklių, krepšinio ar tinklinio aikštelėmis, kurios prieinamos visiems miesto gyventojams ar svečiams. Šios erdvės buvo įrengtos ne tik skatinant sportines veiklas, bet ir siekiant bendruomeniškumo bei socialinės integracijos. Infrastruktūra tapo itin svarbiu įrankiu vyresnio amžiaus asmenų tarpe bei tų, kuriems dėl finansinių ir geografinių kliūčių sudėtinga lankytis privačiuose sporto klubuose.

Dar vienas, itin platus mąsto sporto infrastruktūros projektas Vilniuje pradėtas 2019 metais. Šio projekto tikslas – mokyklinių aikštynų renovacija. Tai reiškia, jog paprastuoju remonto būdu Vilniaus miesto savivaldybė kartu su darbų rangovais atnaujina bei įveiklina mokyklinius aikštynus. Šio projekto dėka, per paskutinius penkerius metus buvo atnaujinta daugiau nei 50 mokyklinių aikštynų. Šis skaičius yra pirmaujantis ne tik Lietuvoje, bet ir visoje Europoje. Mokyklinių aikštynų remonto metu atnaujinamos futbolo aikštelės, įrengiama dirbtinė FIFA Quality standartą atitinkanti danga, krepšinio aikštelės bei bėgimo takai uždengiami gumine aukščiausius standartus atitinkančia danga. Taip pat, atnaujinamos treniruoklių zonos, kuriose ne tik įrengiama saugi danga, bet ir treniruokliai pritaikyti įvairaus amžiaus bei fizinių sugebėjimų naudotojams, fizinę ar protinę negalią turintiems asmenims. Šio

projekto dėka mokyklose galima pilnavertiškai vykdyti fizinį ugdymą bei suteikti vietos bendruomenėms galimybes užsiimti fizine veikla (Vilniaus miesto savivaldybės sporto ir sveikatingumo skyrius, 2023 m.).

Švietimo įstaigų aikštynų remonto projektas buvo vienas didžiausių veiksmų Vilniui siekiant tikslo užtikrinti modernios ir patogiai pasiekiamos sporto infrastruktūros prieinamumą 500 metrų spinduliu nuo kiekvieno miesto gyventojo namų (Etaplius, 2021). Siekiant motyvuoti gyventojus naudotis atnaujinta infrastruktūra bei suteikti jiems laisvę rinktis norimą sporto zoną, buvo sukurtas viešas skaitmeninis žemėlapis, kuriame nurodyta daugiau kaip 500 viešų sporto infrastruktūros zonų, kurios apima tiek universalaus sporto aikšteles, tiek treniruoklių zonas.

Nors Vilniaus miesto savivaldybė vis dar susiduria su dideliu kiekiu iššūkių vykdant sporto infrastruktūros modernizaciją, tačiau verta pastebėti, kad dėka tinkamo planavimo bei teisingai skirstomų finansinių išteklių sporto infrastruktūros augimas akivaizdžiai matomas tankiausiai apgyvendintame Baltijos šalių mieste. Per pastaruosius kelerius metus Vilniaus miesto savivaldybė žengė didelį žingsnį į priekį atnaujindama, įrengdama naujus sporto infrastruktūros objektus, kurie didina fizinį aktyvumą mieste, atitinka aukščiausius standartus bei tenkina skirtingus miesto gyventojų poreikius.

2.3.SPORTO INFRASTRUKTŪROS PLĖTROS KRYPTYS VILNIAUS MIESTO SAVIVALDYBĖJE

Sporto infrastruktūros plėtra yra viena iš esminių Vilniaus miesto savivaldybės miesto plėtros sudedamoji dalis. Geodata (2025) metų duomenimis, Vilniuje gyvena daugiau, kaip 600 000 gyventojų. Taip tankiai apgyvendintas miestas susiduria ne tik su unikaliomis problemomis, bet ir su išskirtinėmis galimybėmis, kad sostinės gyventojai ir svečiai galėtų naudotis moderniomis, daugumos poreikius atitinkančiomis sporto zonomis.

Vilnius Lietuvos masteliu tampa išskirtiniu miestu, kasmet plečiamos gyvenamosios zonos bei nauji rajonai, didėjantis gyventojų skaičius, kuriasi naujos ekonominės struktūros. Siekiant produktyvaus augimo, Vilniaus miesto bedrajame plane (2021-2030 m.) įtraukiama ir sporto infrastruktūros plėtra, kuri apima ir aukšto meistriškumo sportininkus ir mėgėjus. Šiuo planuose minimas miesto savivaldybės siekis kurti tokias sporto zonas, kurios taptų kasdienio gyvenimo dalimis, būtų lengvai pasiekiamos bei pritaikytos skirtingiems poreikiams (Vilniaus miesto savivaldybė, 2021).

Savivaldybė didelį dėmesį teikia mažesnių, lokaliai prieinamų sporto erdvių įrengimui miegamuosiuose rajonuose. Ši kryptis atitinka Pasaulio sveikatos organizacijos praktiką (2018 m.),

kurioje minima prieinamumo ir įtraukties svarba. Didžiausias dėmesys skiriamas lauko treniruoklių zonoms, mokykliniams aikštynams, dviračių ar bėgimo takams. Tuo siekiama įtraukti įvairaus amžiaus grupes, skirtingų poreikių gyventojus.

Dauguma Vilniaus švietimo įstaigų bei gyvenamųjų mikrorajonų buvo pastatyti sovietmečiu, ko pasėkoje, ir sporto infrastruktūra skaičiuoja jau daugiau nei keturiasdešimt metų. Dauguma šių objektų paseno, yra sunkiai pritaikomi šiai dienai ar net keliantys pavojų. Siekdama skatinti fizinį aktyvumą, Vilniaus miesto savivaldybė inicijavo modernizavimo projektus, kurių metu atnaujinamos sporto salės, mokykliniai aikštynai, seniūnijų sporto zonos, dviračių takai. Šios iniciatyvos dėka, modernizuotos sporto salės bei aikštynai pasiekė nacionalinius bei Europos sąjungos funkcionalumo ir poveikio aplinkai standartus (Vilniaus miesto savivaldybė, 2023).

Vilniaus miesto savivaldybė, vadovaudamasi nacionaliniais visuomenės sveikatos, socialinės įtraukties ir miesto tvarumo tikslais, plėtoja savo sporto infrastruktūrą strateginiu, daugialypiu požiūriu. Savivaldybės planuose akcentuojamas fizinio aktyvumo galimybių didinimas visiems gyventojams, gyvenimo kokybės gerinimas, mėgėjiško ir profesionalaus sporto aplinkos rėmimas. Daugialypis požiūris - tuo vadovaujasi Vilniaus miesto savivaldybė, siekdama socialinės įtraukties, miesto tvarumo. Būtent tokia kryptis galioja ir viešai sporto infrastruktūrai. Fizinio aktyvumo galimybių didinimas visiems Vilniečiams, mėgėjiško ir profesionalaus sporto klestėjimas bei gyvenimo kokybės gerinimas yra numatytas ateities planuose.

Lietuvos sporto strateginiai tikslai yra formuojami 2014–2025 metų sveikatos strategijos, kuri numato sukurti saugią ir fiziniam aktyvumui palankią aplinką (Europos Komisija, 2021). Tokia strategija atitinka Vilniaus miesto prioritetus, kad kiekvienas gyventojas, nepriklausomai nuo fizinių galimybių, amžiaus, lyties ar socialinės padėties, savo gyvenamajame rajone turėtų galimybę naudotis universaliosiomis, įtraukiomis ir visa apimančiomis sporto zonomis. Strategijoje didelis dėmesys skiriamas žaliųjų erdvių pritaikymui sportui bei kasdieniniai fizinei veiklai.

Nors Vilnius, kaip Lietuvos sostinė bei didžiausias Baltijos šalių miestas, stengiasi sudaryti maksimaliai geras sąlygas aukšto meistriško sportininkams, tačiau didelis dėmesys tenka ir viešos sporto infrastruktūros prieinamumui bei įtraukčiai didinti. Siekiant kokybiškai įgyvendinti šiuos planus, projektuojant naują ar atnaujinat seną sporto infrastruktūrą, itin didelis dėmesys tenka jos universalumui. Tuo siekiama užtikrinti neįgaliųjų, senjorų ar šeimų integraciją į aktyvią sportinę veiklą mieste (Europos Komisija, 2021). Tokia kryptis leidžia įgyvendinti įsipareigojimus Europos Sąjungai, kuriuose pabrėžiama, kad kiekvienas gyventojas privalo turėti teisę į fizinę veiklą.

Šie patobulinimai yra suderinti su platesniu Lietuvos pokyčiu link decentralizuoto sporto infrastruktūros valdymo, pabrėžiant savivaldybių atsakomybę bei viešojo ir privataus sektorių bendradarbiavimą (IUCE, 2024).

Viešos sporto infrastruktūros plėtrą dar labiau sustiprina aktyvaus judumo principų integravimas su geresne, tinkamai išplėtotą dviračių infrastruktūra ir pėsčiųjų susisiekimu su žaliosiomis ir rekreacinėmis erdvėmis. Tai atspindi strategiją, pagal kurią fizinis aktyvumas yra įterptas į miesto aplinką, ugdant kasdienes judėjimo įpročius. Kaip pabrėžta miestui dalyvaujant ES darnaus vystymosi programose, Vilniaus tikslas yra ne tik suteikti viešai prieinamas sporto erdves, bet ir „įterpti sveikatą ir judėjimą į miesto gyvenimo dizainą“ (Eurocities, 2024).

Apibendrinant galima teigti, kad Vilniaus miesto sporto infrastruktūros planavimas nukreiptas į visapusišką ir įtraukų požiūrį. Integruojama sveikatos politika ir tvarumas naudoja sporto infrastruktūrą kaip platesnės miesto ir socialinės plėtros priemonę.

3. EMPIRINĖ TYRIMO DALIS

3.1. TYRIMO METODOLOGIJA

Atliktas kiekybinis tyrimas pagrįstas teorinėmis koncepcijomis, kurios glaudžiai susiję su viešosios sporto infrastruktūros įtaka visuomenės sveikatai, socialiniai sanglaudai, bendruomeniškumui ir gyvenimo kokybės gerinimui. Prieinamų sporto objektų socialinė nauda, taip pat miestų plėtros teorijos, propaguojančios įtraukias miesto erdves, yra šio tyrimo pagrindas.

Empirinis tyrimo modelis sukurtas derinant tokius kintamuosius kaip sporto infrastruktūros naudojimo dažnis, vartotojų pasitenkinimas, suvokiamas prieinamumas ir suvokiamas poveikis aktyvaus gyvenimo būdo pasirinkimui.

Tyrimo tikslas ir uždaviniai:

Šio tyrimo tikslas – Ištirti Vilniaus miesto gyventojų naudojamą viešąją sporto infrastruktūrą ir jų pasitenkinimą ja.

Šį tikslą sudaro šie uždaviniai:

1. Viešosios sporto infrastruktūros poveikio visuomenės fiziniam aktyvumui teorinė analizė.
2. Ištirti Vilniaus miesto viešos lauko sporto infrastruktūros prieinamumą ir naudojimo tendencijas.
3. Nustatyti pagrindinius veiksnius lemiančius Vilniaus miesto gyventojų sportavimo įpročius.
4. Nustatyti pagrindines viešosios Vilniaus sporto infrastruktūros problemas ir tobulintinas sritis.
5. Įvertinti sporto infrastruktūros prieinamumo ir kokybės suvokiamą įtaką gyventojų fizinio aktyvumo įpročiams ir gyvenamosios ar darbo vietos pasirinkimui.

Tyrimo objektas

Šio tyrimo objektas – Vilniaus miesto viešoji lauko sporto infrastruktūra ir jos poveikis gyventojų fiziniam aktyvumui.

Tyrimo etika

Šis tyrimas atitiko fundamentaliųjų tyrimų etikos principus. Dalyvavimas buvo visiškai savanoriškas, respondentai buvo informuoti apie tyrimo tikslą, eigą. Buvo garantuotas anonimiškumas

ir konfidencialumas, o asmens identifikatoriai nebuvo renkami. Anketoje nebuvo klausimų, kurie galėtų pažeminti ar diskriminuoti dalyvius. Tyrimas taip pat užtikrino, kad dalyviams nebūtų padaryta jokios žalos ar diskomforto.

Tyrimo rengimas ir įgyvendinimas

Parengiamajame etape, remiantis teorine analize ir tyrimo tikslais, buvo sukurtas tyrimo instrumentas – struktūrizuota anketa. Prieš renkant pagrindinius duomenis, anketos aiškumas ir aktualumas buvo išbandytas su maža bandomąja grupe, kurią sudarė 10 asmenų, gyvenančių Vilniuje bei dirbančių Vilniaus miesto savivaldybėje. Įvertinus šiuos duomenis bei jų tinkamumą, informacija įtraukta į pagrindinę apklausą. Pagrindinė apklausa buvo išplatinta internetu per „manoapklausa.lt“ platformą. Apklausa buvo dalinamasi oficialiuose Vilniaus miesto seniūnijų puslapiuose. Apklausa buvo atlikta 2025 metų balandžio mėnesį.

Pasirinkto tyrimo instrumento pagrindimas

Tyrimo instrumentas buvo uždaras ir atviras struktūrinis klausimynas. Jį sudarė keturi pagrindiniai skyriai:

- Bendra informacija apie respondentą (pvz., gyvenamoji vieta, amžius);
- Naudojimo būdai ir pasitenkinimas viešąja sporto infrastruktūra;
- Problemų nustatymas ir tobulinimo pasiūlymai;
- Sporto infrastruktūros įtakos asmens elgesiui ir suvokimui vertinimas.

Klausimai buvo kruopščiai apmąstyti ir sukurti taip, kad atitiktų tyrimo tikslus. Uždarieji klausimai leido atlikti kiekybinę analizę, o atvirieji – kokybines įžvalgas, užtikrinančias išsamesnį respondentų patirties ir nuomonės supratimą.

Empirinis tyrimo modelis

Tyrimo modelis apima šiuos pagrindinius elementus:

Nepriklausomi kintamieji: amžius, naudojamos sporto infrastruktūros tipas, pasitenkinimo lygis, infrastruktūros kokybės suvokimas, pasiekiamumas.

Priklausomi kintamieji: naudojimo dažnis, suvokiamas poveikis gyvenimo būdai, įtaka gyvenamosios ar darbo vietos pasirinkimui.

Ryšiai tarp šių kintamųjų tiriama naudojant aprašomuosius ir išvadinius statistinius metodus.

Tyrimo strategijos ir metodų pasirinkimas

Šiame tyrime buvo taikoma kiekybinė tyrimo strategija, nes pagrindinis tikslas buvo išmatuoti ir statistiškai išanalizuoti gyventojų patirtį, pasitenkinimo lygį ir elgesį. Pagrindinis naudotas tyrimo metodas buvo struktūrizuota apklausa.

Siekiant tinkamai surinkti standartizuotus duomenis iš didelio dalyvių skaičiaus buvo pasirinktas kiekybinis metodas, kas leido daryti apibendrinimus apie platesnę Vilniaus gyventojų populiaciją. Apklausos planas leido sistemingai rinkti duomenis apie naudojimo būdus, pasitenkinimą, suvokiamą prieinamumą ir būtinus patobulinimus.

Duomenų rinkimo ir analizės metodai

Duomenys buvo renkami naudojant internetinę apklausą. Surinkti duomenys pirmiausia buvo eksportuoti į „Microsoft Excel“, kad būtų galima tvarkyti duomenų rinkinį. Vėliau duomenys buvo perkelti į SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) išsamiai statistinei analizei.

Buvo taikomi šie analizės metodai:

- Aprašomoji statistika (dažniniai pasiskirstymai, procentai, vidurkiai) bendroms tendencijoms ir demografinėms charakteristikoms apibendrinti.
- Kryžminės lentelės, skirtos tirti ryšius tarp amžiaus, pasitenkinimo ir naudojimo dažnumo.
- Koreliacinė analizė (statistinė koreliacija tarp dviejų kintamųjų), skirta patikrinti hipotezes, susijusias su pasitenkinimu ir naudojimosi dažnumu, taip pat prieinamumo ir kokybės įtaka gyvenamosios ar darbo vietos pasirinkimui.

Tyrimo procedūra ir charakteristikos

Tikslinę imtį sudarė Vilniaus gyventojai, kurie savanoriškai pasirinko dalyvauti internetinėje apklausoje. Iš viso buvo surinkta 206 tinkami atsakymai, užtikrinant pakankamai duomenų prasmingai statistinei analizei.

Surinktos demografinės charakteristikos apėmė dalyvių gyvenamąją vietą ir amžiaus grupę, leidžiančią analizuoti naudojimo modelius, įpročius ir pasitenkinimą įvairiuose demografiniuose segmentuose.

Tyrimo organizavimas

Apklausa buvo vykdoma 2025 m. balandžio 1 d. – balandžio 25 d. Dalyviai pasiekė apklausos nuorodą, platinamą per Vilniaus miesto seniūnijų grupes, bendruomenių svetaines. Nebuvo pasiūlyta jokių paskatų dalyvauti, užtikrinant, kad atsakymai būtų savanoriški ir nešališki. Apklausa buvo vykdoma anonimiškai, nerenkant asmeninių duomenų.

Tyrimo apribojimai

Tyrimas susiduria su problemomis, kurios būdingos pateikiamiems duomenims, įskaitant dalyvių suvokimo ir sąžiningumo šališkumą. Tyrimo tema yra glaudi su miesto politika, tad kartais šiuo klausimu gali suveikti antipatijų aspektas. Būsiamiems tyrimams būtų naudinga taikyti atsitiktinės atrankos metodus ir išplėsti imties dydį.

4. TYRIMO REZULTATAI

4.1. RESPONDENTŲ SOCIODEMOGRAFINĖS CHARAKTERISTIKOS

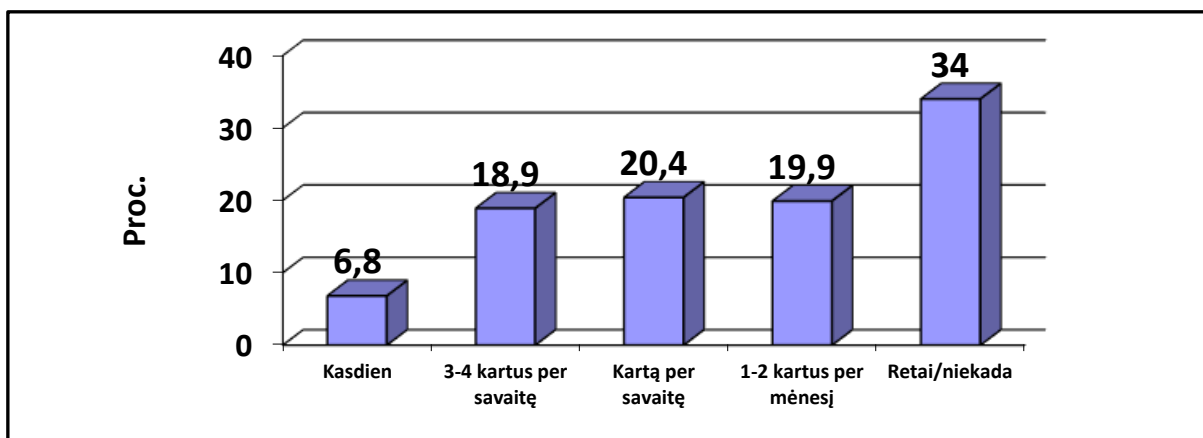
Iš viso tyrime sudalyvavo 206 Vilniaus gyventojai, kurių daugiau nei trečdalis (35,0 proc.) buvo iš Verkių, didesnė respondentų dalis (61,2 proc.) buvo 36 ir daugiau metų. Respondentų charakteristikos pateikiamos 1 lentelėje.

5 lentelė. Respondentų sociodemografiniai rodikliai

Sociodemografiniai rodikliai	Proc. (n)
Gyvenamasis rajonas	
Verkiai	35,0 (72)
Šeškinė	14,6 (30)
Justiniškės	13,1 (27)
Pašilaičiai	23,3 (48)
Fabijoniškės	14,1 (29)
Amžius	
Iki 35 metų	38,8 (80)
36 ir daugiau metų	61,2 (126)

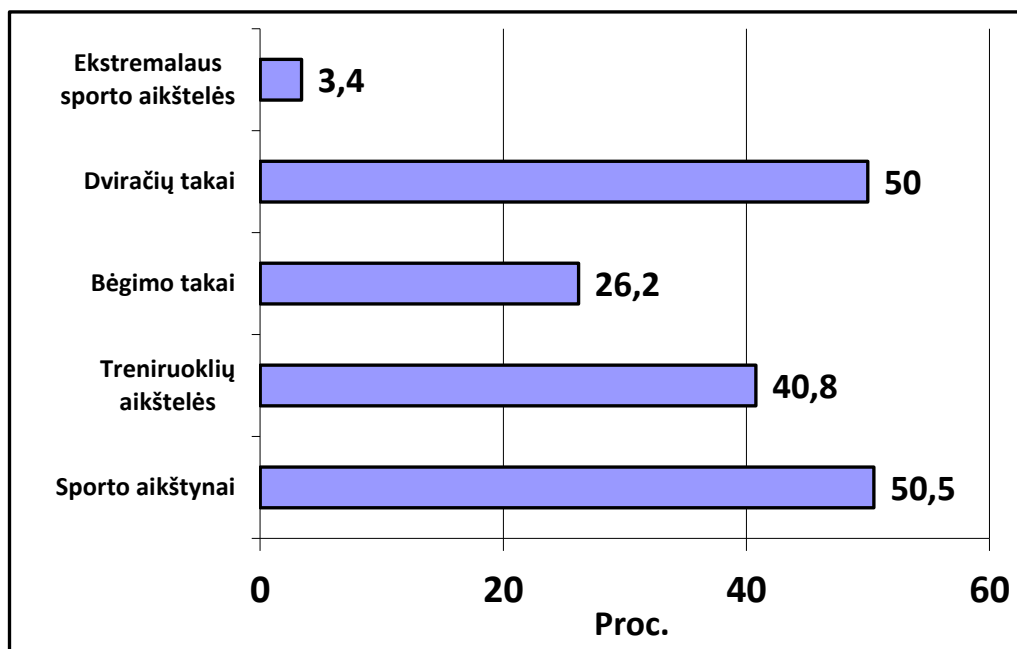
4.2. VIEŠOSIOS SPORTO INFRASTRUKTŪROS NAUDOJIMAS

Pirmajame tyrimo klausimų bloke nagrinėta, kaip dažnai Vilniuje naudojamosi viešąja infrastruktūra. Respondentų pasiteiravus, ar dažnai naudojasi viešąja sporto infrastruktūra Vilniuje nustatyta, jog daugiau nei trečdalis (34,0 proc.) respondentų teigė, jog ja iš viso niekada nesinaudoja arba naudojasi retai, besinaudojančių ja kasdien buvo mažuma (6,8 proc.), o po apie penktadalį respondentų nurodė, jog viešąja infrastruktūra jie naudojasi kartą per savaitę (20,4 proc.), 1-2 kartus per mėnesį (19,9 proc.) ir 3-4 kartus per savaitę (18,9 proc.) (1 pav.). Remiantis tyrimo rezultatais galima teigti, jog tyrime dalyvavusių respondentų pasiskirstymas naudojantis Vilniaus viešąja infrastruktūra buvo įvairus, atspindintis įvairius fizinio aktyvumo propagavimo įpročius.

1 pav. Infrastruktūros naudojimo periodiškumas

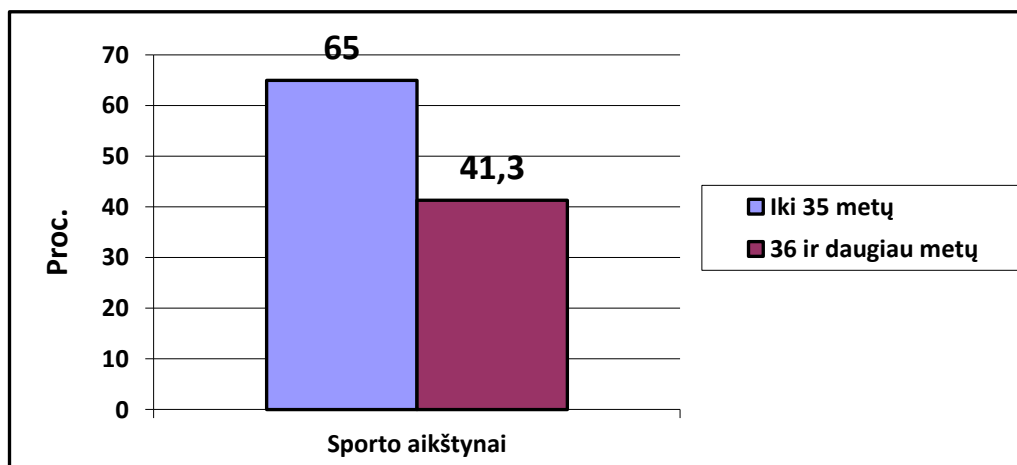
Nagrinėjant populiariausius ir dažniausiai naudojamus viešuosius sporto objektus Vilniaus mieste nustatyta, jog dažniausiai naudojami sporto aikštynai (50,5 proc.), dviračių takai (50,0 proc.) ir treniruoklių aikštelės (40,8 proc.), rečiau naudojami bėgimo takai (26,2 proc.), o mažiausias poreikis nustatytas ties ekstremaliomis sporto aikštelėmis (3,4 proc.) (2 pav.). Todėl galima teigti, jog siekiant plėsti Vilniaus viešuosius sporto objektus, sudaryti sąlygas gyventojų fizinio aktyvumo propagavimui, pagrindinė sporto objektų plėtra turėtų būti orientuota į sporto aikštynus, dviračių takus ir treniruoklių aikšteles.

2 pav. Dažniausiai lankomi viešieji sporto objektai

Nagrinėjant dažniausiai naudojamų viešųjų sporto objektų rezultatus priklausomai nuo amžiaus, rastas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,05$). Nustatyta, jog sporto aikštynai yra dažniau naudojami tarp respondentų iki 35 (65,0 proc.) nei vyresnių nei 36 metų respondentų (41,3 proc.) (3 pav.). Tokie tyrimo duomenys rodo, jog jaunesnio amžiaus respondentams aktualus sporto aikštynų

prieinamumas Vilniaus mieste, kadangi juose jie dažniausiai propaguoja įvairias fizinio aktyvumo veiklas.

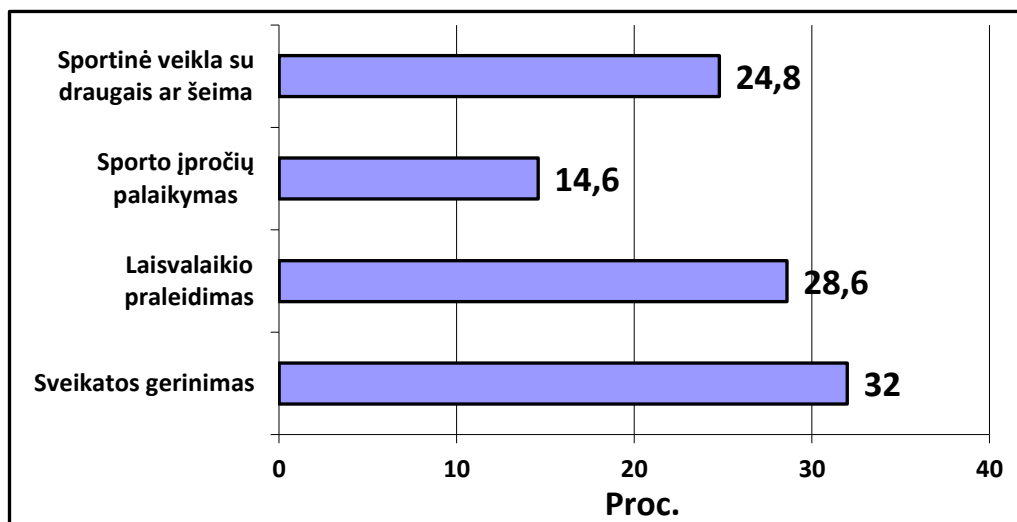

3 pav. Dažniausiai lankomi viešieji sporto objektai, priklausomai nuo amžiaus

* $\chi^2 = 11,023$, lls = 1, p = 0,001

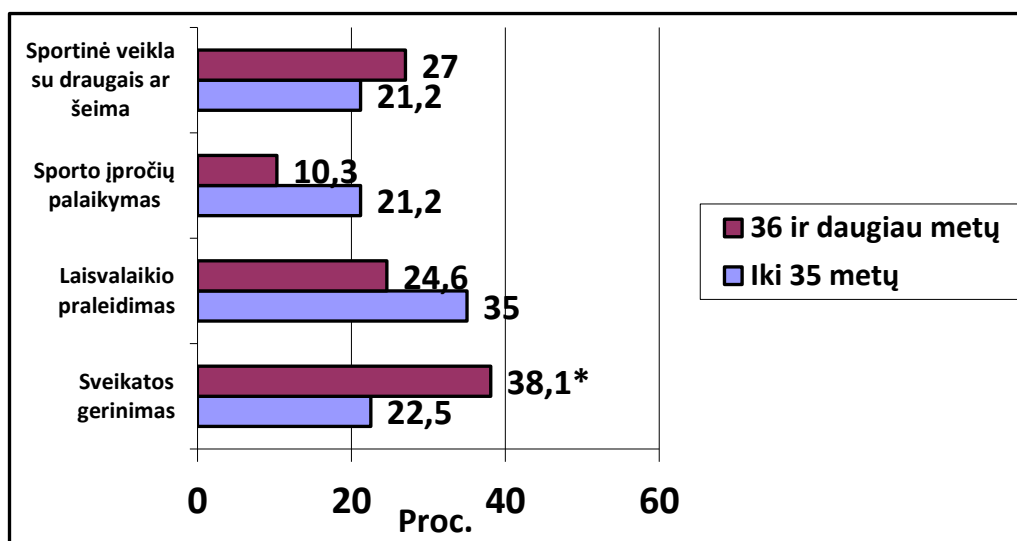
Respondentų apklausoje siekta nustatyti, kas juos dažniausiai motyvuoja naudotis viešąja sporto infrastruktūra.

Nustatyta, jog respondentus motyvuoja įvairūs motyvai, kadangi atsakymai pasiskirstė apylygiai: trečdalis (32,0 proc.) respondentų teigė, jog jiems stipriausias yra vidinis motyvatorius gerinti savo sveikatą (32,0 proc.), viešoji sporto infrastruktūra Vilniaus miesto gyventojams yra ir laisvalaikio praleidimo būdas (28,6 proc.), ketvirtadalis (24,8 proc.) nurodė, jog juos labiausiai motyvuoja sportinė veikla su draugais ir šeima (4 pav.). Todėl galima teigti, jog palankesnės galimybės kuo aktyviau naudotis įvairia viešąja sporto infrastruktūra motyvuoja Vilniaus gyventojus gerinti savo sveikatą, per infrastruktūros prieinamumą gyventojai, kaip laisvalaikio priemonę dažniau pasirenka įvairias sportines veiklas.

4 pav. Veiksniai, motyvuojantys naudotis viešąja infrastruktūra

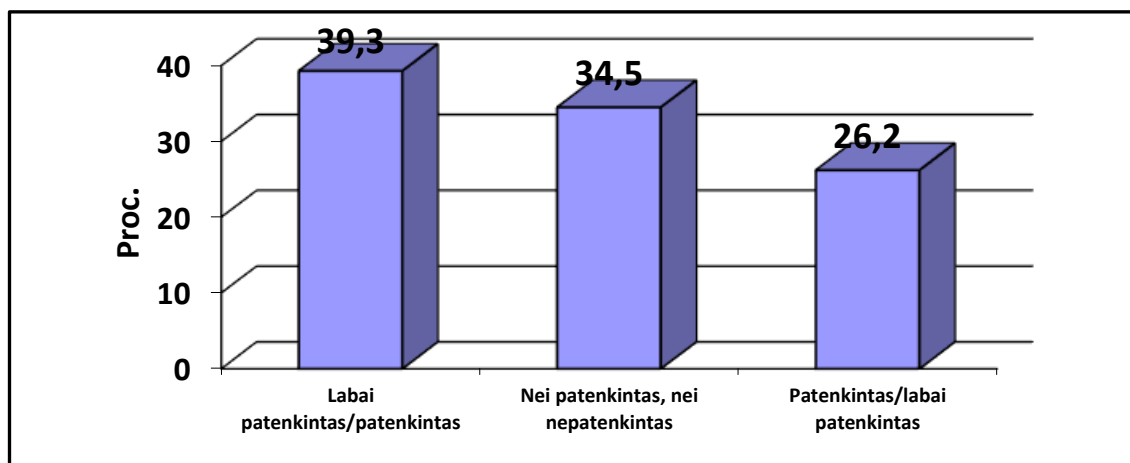
Nagrinėjant veiksnius, motyvuojančius naudotis viešąja infrastruktūra priklausomai nuo respondentų amžiaus, rastas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,05$). Daugiau nei trečdalis 36 ir daugiau metų (38,1 proc.) dažniau nei iki 35 metų (22,5 proc.) teigė, jog jų naudojimąsi infrastruktūra skatina sveikatos gerinimas. Iki 35 (35,0 proc.) dažniau nei 36 ir daugiau (24,6 proc.) metų respondentai teigė, jog jų naudojimąsi motyvuoja laisvalaikio praleidimas (5 pav.). Todėl galima teigti, jog amžiaus yra reikšmingas faktorius, lemiantis priežastis dėl kurių naudojamas Vilniaus sporto viešąja infrastruktūra. Vyresniems respondentams tokia infrastruktūra svarbesnė dėl galimybių gerinti sveikatą, jaunesni infrastruktūrą dažniau renkasi, kaip laisvalaikio praleidimo galimybę.

5 pav. Veiksniai, motyvuojantys naudotis viešąja infrastruktūra, priklausomai nuo amžiaus

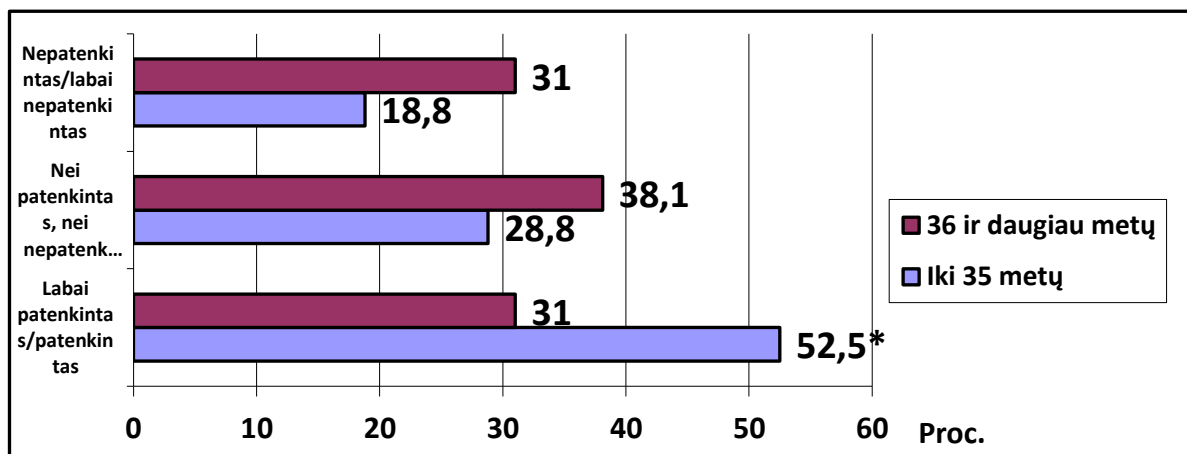
$$* \chi^2 = 10,227, \text{ lls} = 3, p = 0,017$$

Respondentų teirautasi, ar jie yra patenkinti viešosios sporto infrastruktūros būkle Jūsų gyvenamojoje seniūnijoje. Nustatyta, jog patenkintų/labai patenkintų ja buvo apie daugiau nei trečdalis (39,3 proc.), kiek mažesnė dalis (34,5 proc.) buvo ja vidutiniškai patenkinti, o ketvirtadalis (26,2 proc.) nurodė, jog jų infrastruktūros būklė netenkina (6 pav.). Tokie tyrimo duomenys rodo, jog tirti Vilniaus gyventojai dažniau yra patenkinti Vilniaus miesto viešojo sporto infrastruktūra (6 pav.).

6 pav. Pasitenkinimas viešosios infrastruktūros būkle

Vertinant pasitenkinimą sporto infrastruktūra priklausomai nuo respondentų amžiaus, rastas statistiškai reikšmingas skirtumas ($p < 0,05$). Daugiau nei pusė (52,5 proc.) respondentų iki 35 metų nurodė, jog jie infrastruktūros būklė yra patenkinti/labai patenkinti, tam pritariančių respondentų nuo 36 metų buvo trečdalis (31,0 proc.), tiek pat šių respondentų (31,0 proc.) nurodė esantys nepatenkinti/labai nepatenkinti Vilniaus miesto viešąją sporto infrastruktūrą (7 pav.). Todėl galima teigti, jog vyresnio amžiaus Vilniaus gyventojai yra mažiau patenkinti viešąją sporto infrastruktūrą, iš ko kyla rizika pasyvesniam infrastruktūros naudojimuisi dėl nepasitenkinimo jos būkle.

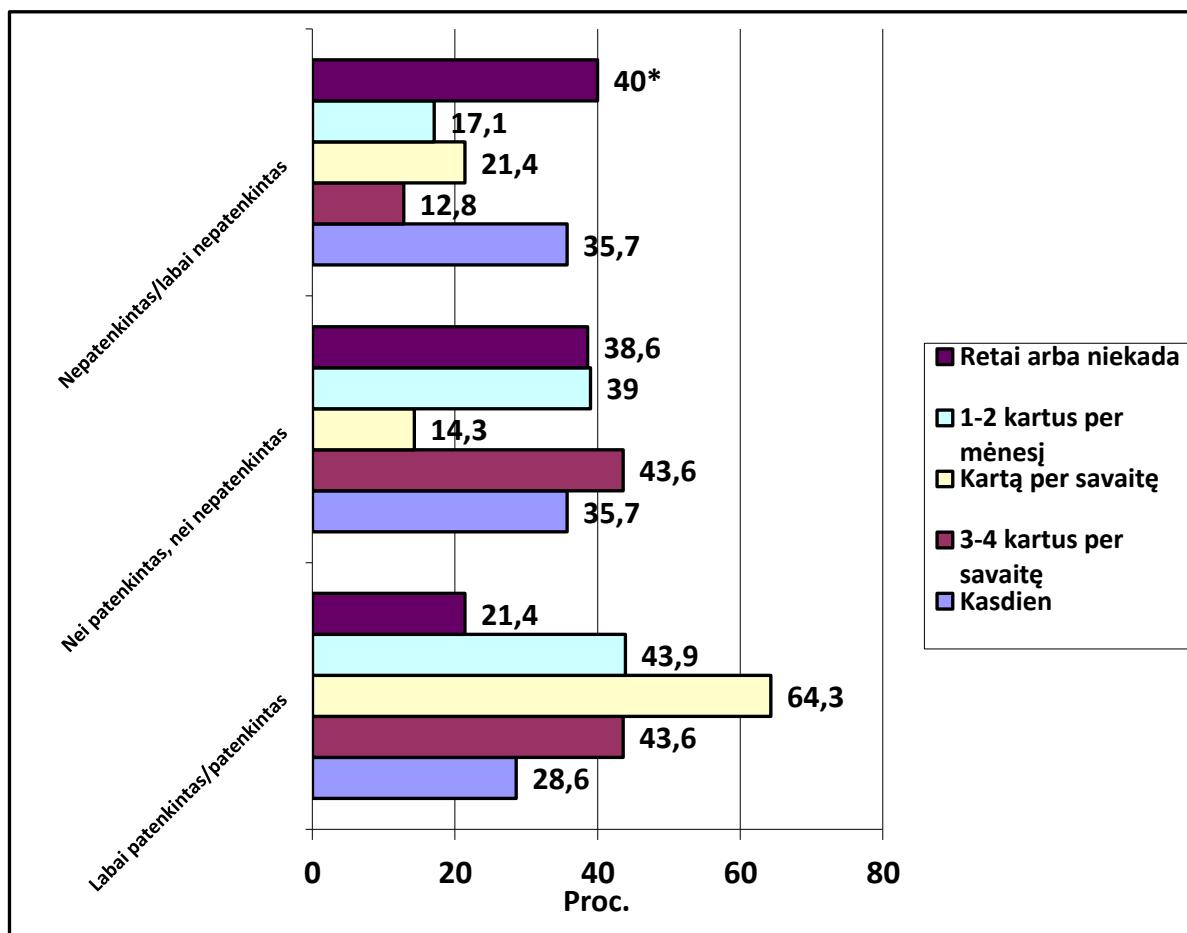

7 pav. Pasitenkinimas viešosios infrastruktūros būkle priklausomai nuo amžiaus

$$* \chi^2 = 9,797, \text{ lls} = 2, p = 0,007$$

Tyrimo duomenys atskleidė, jog viešosios sporto infrastruktūros būklės vertinimas statistiškai reikšmingai skiriasi ir nuo to, kaip dažnai ja naudojama ($p < 0,05$). Nustatyta, jog jos nepasitenkinimu labiau pasižymėjo tie respondentai, kurie ja naudojami retai (40,0 proc.), nei tie, kurie ja naudojami 3-4 kartus per savaitę (12,8 proc.). Patenkinti infrastruktūra dažniausiai buvo tie respondentai, kurie ja naudojami kartą per savaitę (64,3 proc.) (8 pav.). Todėl galima teigti, jog kuo rečiau naudojama Vilniaus

miesto viešąją sporto infrastruktūrą, tuo ji labiau vertinama neigiamai, keltina prielaida, jog nepasitenkinimas jos būkle gali būti jos nesinaudojimo priežastimi.

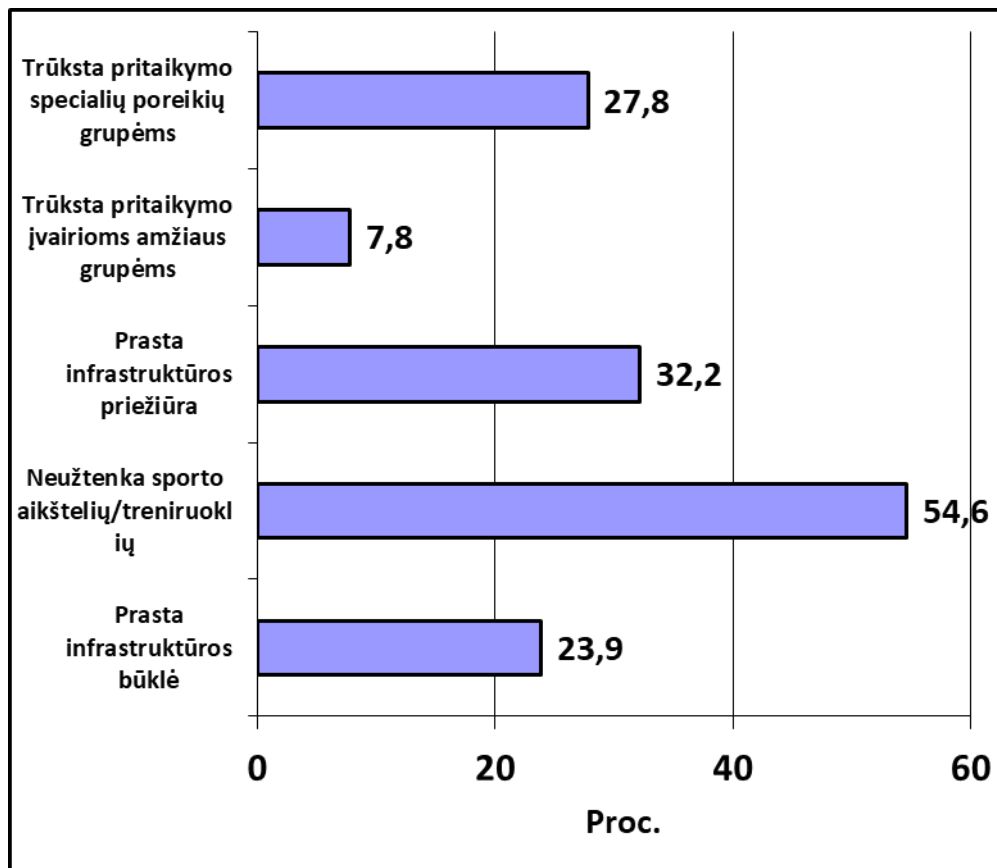
8 pav. Pasitenkinimas viešosios infrastruktūros būkle priklauso nuo jos naudojimo periodiškumo

* $\chi^2 = 10,227$, $l/s = 3$, $p = 0,017$

4.3. TRŪKUMAI IR TOBULINIMO GALIMYBĖS

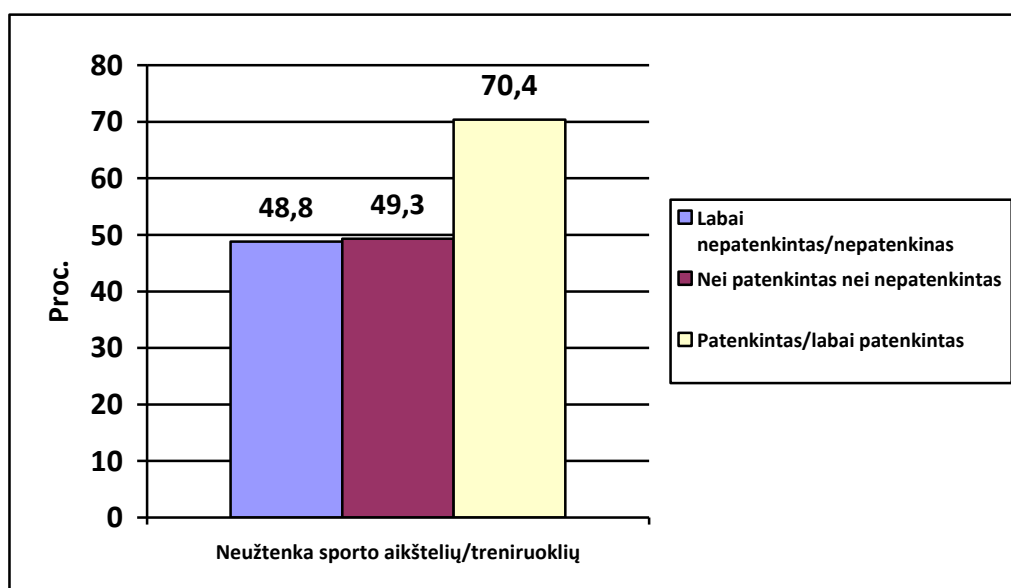
Kitu tyrimo klausimų bloku siekta nustatyti, kokie yra pagrindiniai Vilniaus sporto viešosios infrastruktūros trūkumai ir tobulinimo galimybės.

Nustatyta, jog pagrindinis trūkumas yra sporto aikštelių/treniruoklių trūkumas (54,6 proc.), trečdalis (32,2 proc.) respondentų nurodė prastą infrastruktūros priežiūrą, o daugiau nei ketvirtadalis (27,8 proc.) pažymėjo, jog trūksta pritaikymo specialių poreikių grupėms (27,8 proc.) (9 pav.). Todėl galima teigti, jog infrastruktūros trūkumas, jos nepakankama priežiūra yra pagrindinės priežastys, lemiančios nepakankamai efektyviai išvystytą Vilniaus miesto viešąją sporto infrastruktūrą.

9 pav. Pagrindinės problemos naudojantis infrastruktūra

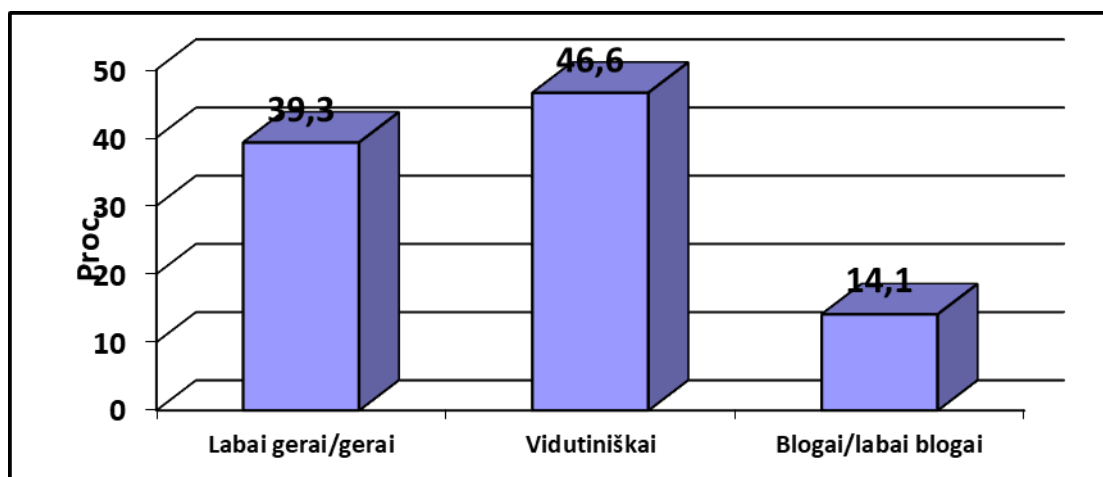
Tyrimo duomenys atskleidė, jog problemų vertinimas statistiškai reikšmingai skyrėsi priklausomai nuo to, kaip respondentai vertino infrastruktūros būklę ($p < 0,05$). Nustatyta, jog tie respondentai, kurie infrastruktūros būklę vertino, kaip gerą/labai gerą (70,4 proc.) dažniausiai pagrindine problema nurodė sporto aikštelių/treniruoklių trūkumą (10 pav.).

10 pav. Pagrindinės problemos naudojantis infrastruktūra, priklausomai nuo pasitenkinimo infrastruktūros būkle

$$* \chi^2 = 7,329, \text{ lls} = 2, p = 0,026$$

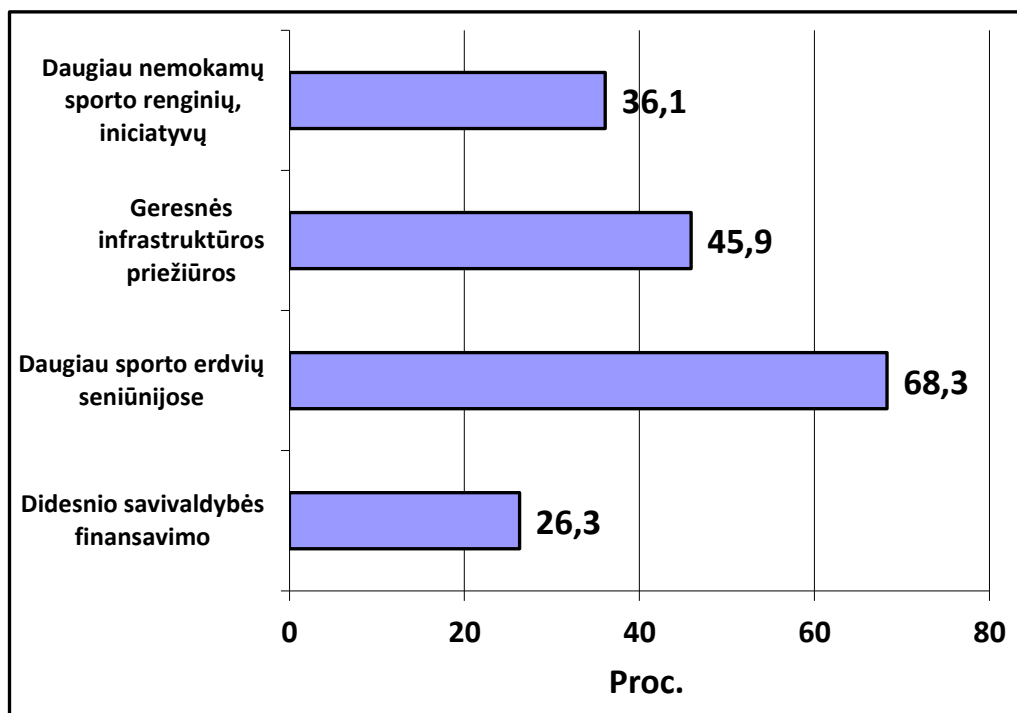
Analizuojant, kaip respondentai vertina viešosios sporto infrastruktūros prieinamumą Vilniuje, nustatyta, jog prieinamumą vertinusių blogai/labai blogai buvo mažuma (14,1 proc.), beveik pusė respondentų (46,6 proc.) teigė, jog jos prieinamumas yra vidutinis (11 pav.). Todėl galima teigti, jog tokie tyrimo duomenys rodo didesnio infrastruktūros prieinamumo poreikį.

11 pav. Viešosios infrastruktūros prieinamumo vertinimas

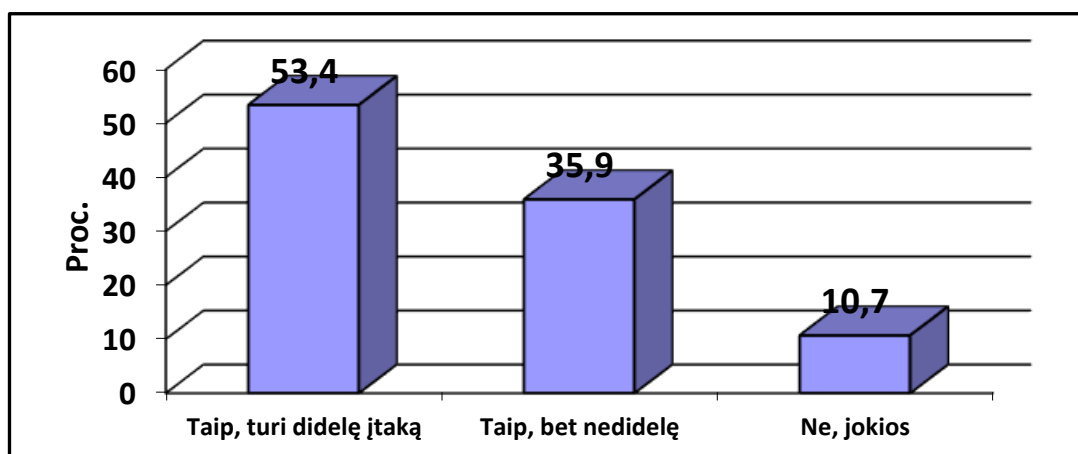
Siekiant nustatyti, kaip derėtų tobulinti Vilniaus sporto viešosios infrastruktūros prieinamumą, respondentų teirautasi, ko labiausiai trūksta viešosios sporto infrastruktūros plėtrai Vilniuje. Nustatytas ženklus jos plėtros poreikis, nes dažniausiai respondentai minėjo, jog labiausiai trūksta daugiau sporto erdvių seniūnijose (68,3 proc.), beveik pusė respondentų (45,9 proc.) pasigedo geresnės infrastruktūros priežiūros, o daugiau nei trečdalis (36,1 proc.) norėtų daugiau sporto renginių, iniciatyvų (12 pav.).

Taigi tokie tyrimo duomenys rodo egzistuojantį reikšmingą poreikį sporto infrastruktūros plėtrai, geresnei priežiūrai, kadangi keltina prielaida, jog tai Vilniaus gyventojus dar labiau paskatintų propaguoti įvairias fizines veiklas ir naudotis nemokama Vilniaus miesto viešąja sporto infrastruktūra.

12 pav. Sritis, kurių labiausiai trūksta viešosios sporto infrastruktūros plėtrai Vilniuje

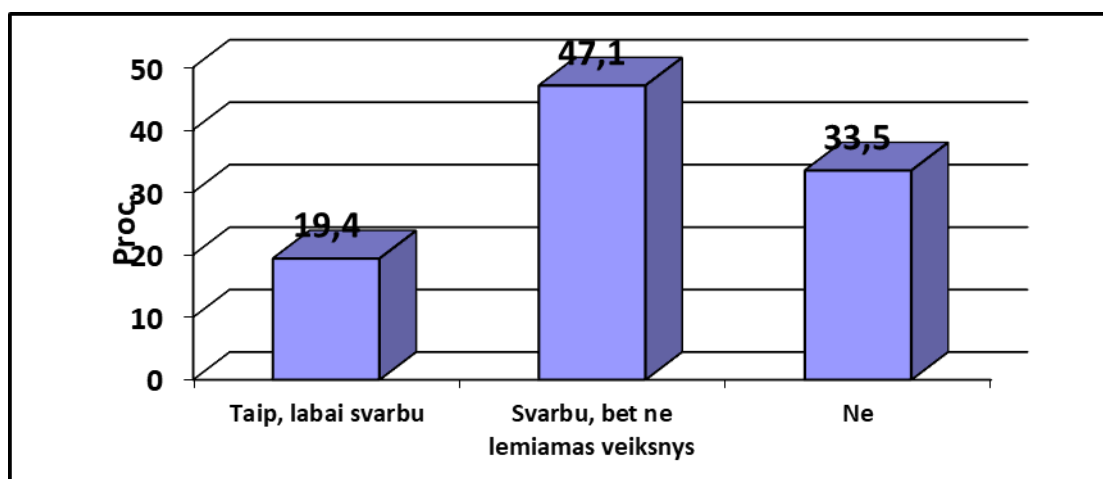
Nustačius problemines ir tobulintinas sritis, nagrinėta, ar viešosios sporto infrastruktūros kokybė turi įtakos respondentų sportavimo dažnumui. Tik mažiausia respondentų dalis (10,7 proc.) nurodė, jog infrastruktūros kokybė neturi jokio poveikio jų sportavimo dažnumui, o likusi didžioji dalis nurodė, jog poveikis yra stiprus (53,4 proc.) arba vidutinis (35,9 proc.) (13 pav.). Todėl tokie tyrimo duomenys patvirtina, jog kuo geresnis infrastruktūros prieinamumas, jos priežiūra, tuo didesnė tikimybė, jog Vilniaus miesto gyventojai aktyviau propaguos įvairias fizinio aktyvumo veiklas.

13 pav. Viešosios sporto infrastruktūros kokybės įtaka sportavimo dažnumui

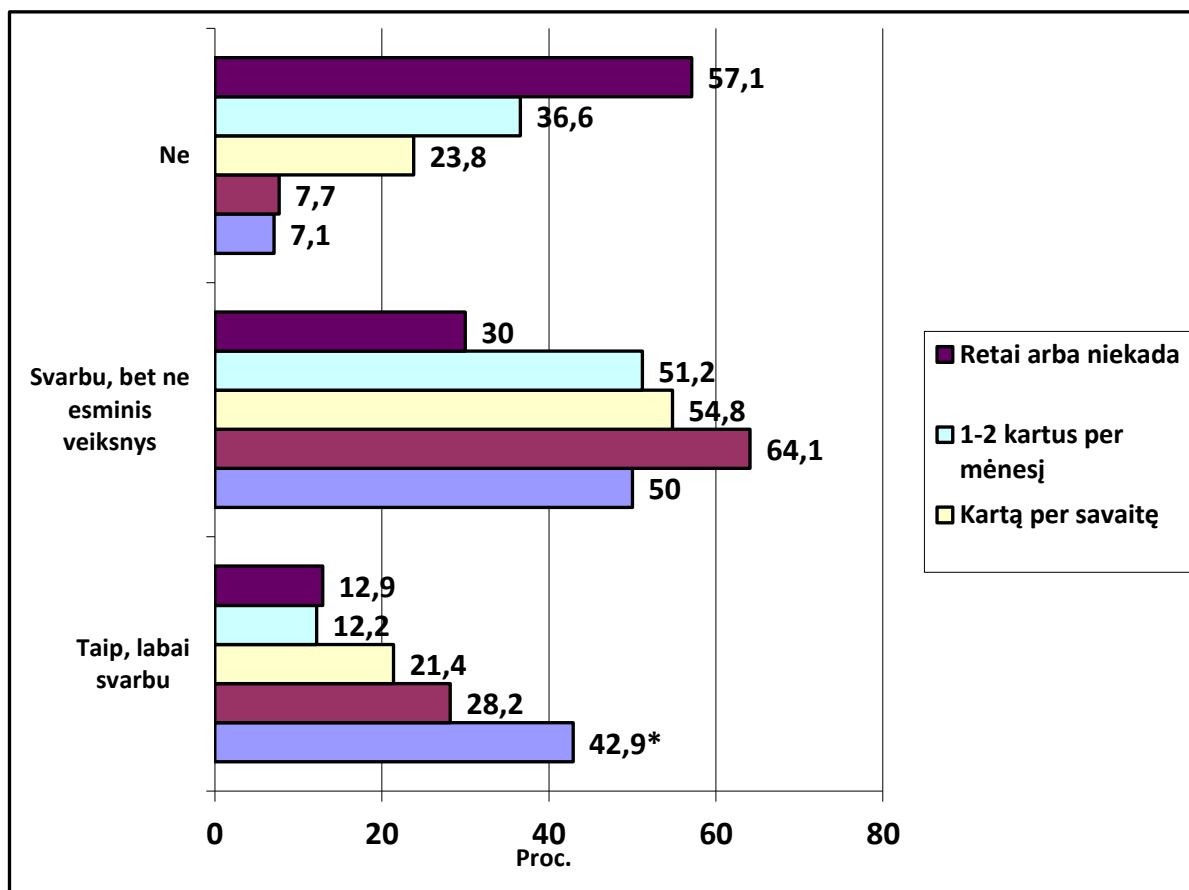
Nustačius, jog palankus viešosios sporto infrastruktūros prieinamumas ir kokybė turi poveikį respondentų aktyvesniam jos naudojimuisi, respondentų teirautasi, ar viešosios sporto infrastruktūros

prieinamumas turi įtakos jų gyvenamosios/darbo vietos pasirinkimui Vilniuje. Nustatyta, jog infrastruktūros prieinamumas gyvenamosios ir darbo vietos pasirinkimo poveikiui neturėjo trečdaliui (33,5 proc.) respondentų, tačiau beveik penktadalis respondentų savo gyvenamąją, darbo vietą rinkosi atsižvelgiant į sporto infrastruktūros prieinamumą, beveik pusė (47,1 proc.) nurodė, jog infrastruktūros prieinamumas jiems dalinai svarbus kriterijus (14 pav.). Taigi galima teigti, jog viešoji sporto infrastruktūra ir jos prieinamumas yra reikšmingas kriterijus, turintis poveikį vilniečių apsisprendimui dėl gyvenamosios, darbo vietos pasirinkimo.

14 pav. Viešosios sporto infrastruktūros prieinamumo įtaka gyvenamosios/darbo vietos pasirinkimui Vilniuje

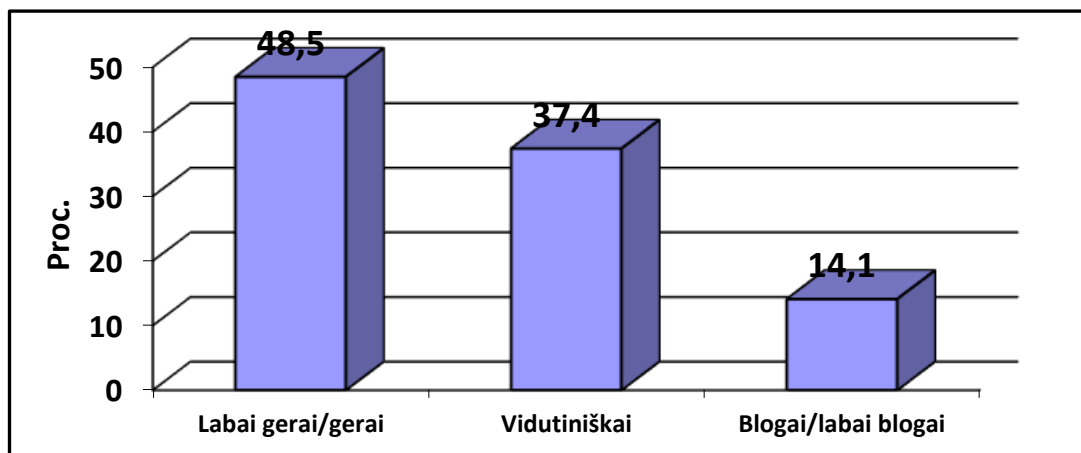
Analizuojant tyrimo duomenis rasta statistiškai reikšmingų skirtumų tarp viešosios sporto infrastruktūros prieinamumo įtakos gyvenamosios/darbo vietos pasirinkimui Vilniuje ir infrastruktūros naudojimo periodiškumo ($p < 0,05$). Nustatyta, jog kuo dažniau naudojamosi viešąja sporto infrastruktūra, tuo jos prieinamumas yra svarbesnis kriterijus renkantis gyvenamąją arba darbo vietą. Net 42,9 proc. kasdien viešąją sporto infrastruktūrą besinaudojančių respondentų nurodė, jog jiems labai svarbus renkantis gyvenamąją, darbo vietą viešosios sporto infrastruktūros prieinamumas (15 pav.).

15 pav. Viešosios sporto infrastruktūros prieinamumo įtaka gyvenamosios/darbo vietos pasirinkimui Vilniuje priklausomai nuo jos naudojimo periodiškumo

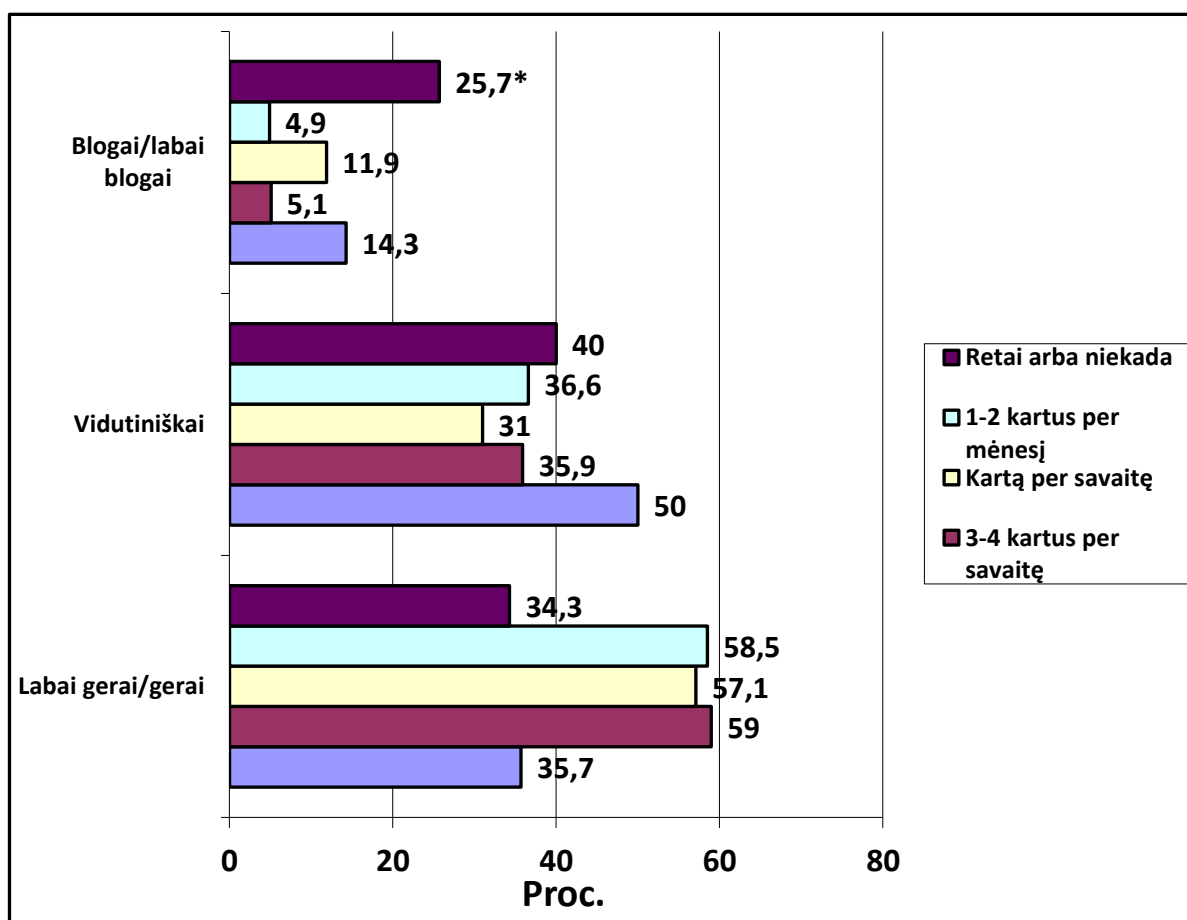
* $\chi^2 = 39,325$, $lfs = 8$, $p = 0,001$

Respondentų prašyta nurodyti, kaip jie vertina Vilniaus miesto savivaldybės pastangas gerinti sporto infrastruktūrą. Nustatytas teigiamas pastangų vertinimas, kadangi tokias pastangas blogai/labai blogai vertino tik mažuma respondentų, o beveik pusė (48,5 proc.) nurodė, jog pastangas vertina labai gerai/gerai (16 pav.). Todėl galima teigti, jog tyrime dalyvavę respondentai labiau linkę teigiamai vertinti Vilniaus savivaldybės vykdomą politiką ir taikomas priemones sporto infrastruktūros įrengime, priežiūroje ir plėtoje.

16 pav. Vilniaus savivaldybės pastangų gerinti sporto infrastruktūrą vertinimas

Tyrimo duomenys parodė egzistuojantį statistiškai reikšmingą skirtumą tarp Vilniaus savivaldybės pastangų gerinti infrastruktūrą ir jos naudojimo periodiškumo ($p < 0,05$). Nustatyta, jog ketvirtadalis (25,7 proc.) respondentų, kurie retai arba niekada nesinaudoja sporto viešąja infrastruktūra dažniau blogai/labai blogai vertino Vilniaus savivaldybės pastangas gerinti viešąją infrastruktūrą nei ja besinaudojantys dažniau (17 pav.). Todėl galima kelti prielaidą, jog nepasitenkinimas infrastruktūra lemia nesinaudojimą ja, o tai turi poveikį ir tam, jog Vilniaus savivaldybės pastangos dėl infrastruktūros vertinamos labiau neigiamai.

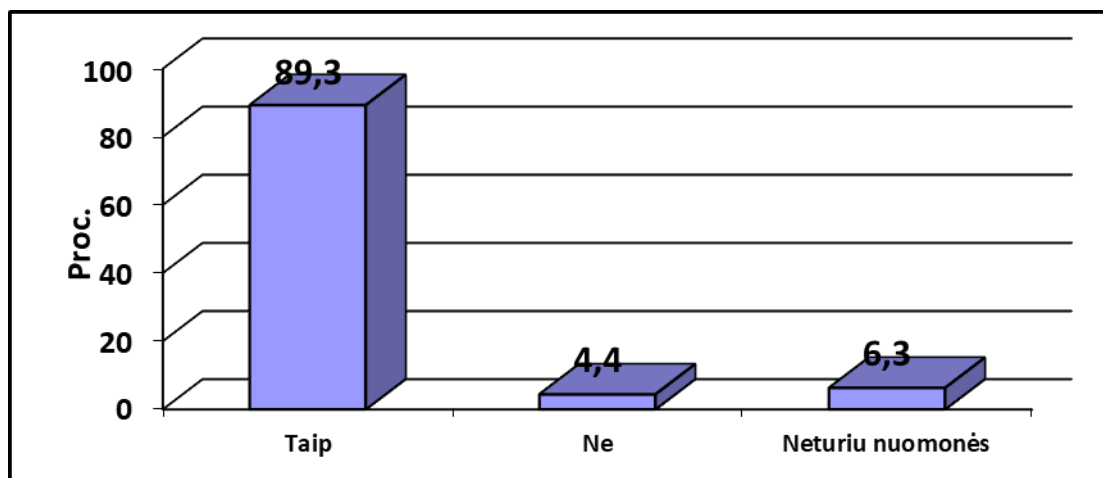

17 pav. Vilniaus savivaldybės pastangų gerinti sporto infrastruktūrą vertinimas priklausomai nuo jos naudojimo periodiškumo

* $\chi^2 = 39,325$, $lfs = 8$, $p = 0,001$

Nustačius respondentų požiūrį į Vilniaus savivaldybės pastangas gerinti sporto infrastruktūrą, jų teirautasi, ar jie palaikytų iniciatyvą, kad daugiau lėšų būtų skiriama viešosios sporto infrastruktūros plėtrai ir priežiūrai. Nustatyta, jog absoliuti dauguma (89,3 proc.) tokią iniciatyvą palaikytų (18 pav.). Todėl galima teigti, jog Vilniaus savivaldybei didinant lėšas ir gerinant sporto infrastruktūrą, didesnis

finansavimas atitiktų Vilniaus miesto gyventojų lūkesčius ir poreikius bei būtų vertinama, kaip teigiama politikos kryptis.

18 pav. Iniciatyvos palaikymas, jog daugiau lėšų būtų skiriama viešosios sporto infrastruktūros plėtrai ir priežiūrai

Analizuojant atviro tipo klausimą apie sprendimus viešosios sporto infrastruktūros gerinimui Vilniuje, išryškėjo šešios pagrindinės teminės kryptys: prieinamumas ir įvairovė, gyventojų įtraukimas, infrastruktūros kokybė ir priežiūra, teritorinis tolygumas, technologiniai sprendimai bei bendruomenės telkimas.

1. Prieinamumas ir įvairovė įvardyta kaip esminė spraga, kurią būtina spręsti. Respondentai itin dažnai akcentavo, jog sporto erdvių turi būti daugiau, jos turi būti lengvai pasiekiamos pėsčiomis, arčiau gyvenamųjų vietovių, pritaikytos visoms amžiaus grupėms nuo mažamečių vaikų iki senjorų. Paaikškėjo, kad šiuo metu esamų aikštelių nepakanka, jos neretai užimtos arba pasiekiamos tik ribotu laiku. Itin svarbu yra įrengti daugiau įvairaus pobūdžio aikštelių (krepšiniui, tinkliniui, riedėjimui, kalistenikai, TRX, bėgimui), taip pat erdvių po stogu ir su apšvietimu. Ne kartą minėtas poreikis diversifikuoti treniruoklius, kad jie būtų pritaikyti skirtingo fizinio pajėgumo bei amžiaus grupėms, pabrėžta būtinybė užtikrinti aikštelių funkcionalumą visus metus ir šiltuoju, ir šaltuoju laikotarpiu.

2. Gyventojų įtraukimas į sprendimų priėmimą įvardytas kaip prioritetinė sąlyga infrastruktūros gerinimui. Atsakymai atskleidė nepasitenkinimą sprendimais „iš viršaus“, kurie neatsižvelgia į realų poreikį. Respondentai siūlė organizuoti bendruomenių apklausas, konsultacijas su seniūnaičiais, aktyviau viešinti projektus ir įtraukti gyventojus į planavimo bei erdvių parinkimo procesus. Tikslinga pabrėžti, kad tik gyventojai gali objektyviausiai įvardyti, kur ir kokių sporto galimybių labiausiai trūksta. Respondentai pastebi, kad kai kurios aikštelės įrengiamos „dėl varnelės“ be poreikio analizės, nepritaikytos konkrečioms grupėms ar situacijai.

3. Infrastruktūros kokybės, priežiūros ir saugumo klausimai dominuoja didelėje atsakymų dalyje. Daug kartų minėta būtinybė prižiūrėti, atnaujinti, remontuoti dangas, treniruoklius, užtikrinti šiukšlių tvarkymą, įrengti apšvietimą bei stebėjimo kameras, ypač probleminėse vietose. Respondentai išreiškė susirūpinimą dėl vandalizmo, benamių, nesaugumo pojūčio vakare. Įvardyta, kad dalis esamų treniruoklių yra nefunkcionalūs, nekokybiški ar nesaugūs. Taip pat pabrėžtas sporto aikštelių atvėrimo visuomenei poreikis, kadangi daug mokyklų stadionų vis dar riboto prieinamumo, nors ugdymo procesas vyksta tik dalį dienos.

4. Netolygus teritorinis pasiskirstymas išryškėjo kaip viena esminių problemų. Ypač dažnai minėta Verkių, Bajorų kalvų, Pavilnio, Santariškių, Perkūnkiemio, Jeruzalės seniūnijų infrastruktūros stoka. Pabrėžta, kad miesto centras ir reprezentacinės vietos dažniausiai tampa prioritetais, o miegamieji rajonai, kuriuose gyvena daug šeimų, lieka be reikalingos infrastruktūros. Tikslinga užtikrinti sporto objektų plėtrą visuose rajonuose, ypač vystant naujus NT projektus. Šiuo atveju itin svarbus privataus verslo ir savivaldybės bendradarbiavimas, kuomet nauji NT vystytojai susikoncentruoja į būsto pardavimą ir pamiršta, jog Vilniaus siekis kurti dinamišką, urbanistinę ir visoms socialiai skirtingoms grupėms pritaikytą miestą.

5. Technologiniai ir inovatyvūs sprendimai įvardyti kaip galimybė gerinti infrastruktūros prieinamumą ir naudojimą. Atsakymuose siūlyta kurti interaktyvius žemėlapius su aikštelių lokacija ir jų užimtumu, diegti rezervacijos sistemas, naudoti mobiliąsias programas. Taip pat minėtas poreikis diegti „protingus“ sprendimus: lauko treniruoklius su informaciniais stendais, universalias erdves, integruotas su gamtine aplinka, stogines, geriamojo vandens stoteles, aplinkos želdinimą. Verta pastebėti, jog ši problema jau dabar minima ne tik gyventojų tarpe, bet ir politiniame lygmenyje. Vis daugiau naujos sporto infrastruktūros yra apšviesta, su kameromis bei vandens gėrimo stotelėmis, poilsio zonomis.

6. Bendruomeniškumo skatinimas per sportą laikytas esminiu plėtros tikslu. Atsakymai atskleidė gyventojų lūkestį, kad sportas taptų ne tik fizinio aktyvumo, bet ir socialinio ryšio priemone. Siūlyta organizuoti nemokamus užsiėmimus (pvz., pilates, grupines mankštas), renginius seniūnijose, šeimoms skirtas iniciatyvas, savanorystės akcijas, skatinti bendruomenių atsakomybę už aikštelių priežiūrą.

Analizuojant papildomus gyventojų komentarus apie sporto infrastruktūros plėtrą Vilniuje, išryškėjo šios pasiūlymų teminės kryptys: infrastruktūros kokybė ir priežiūra, šiuolaikiški ir įtraukiantys sprendimai bei informacijos ir komunikacijos stoka.

1. Infrastruktūros kokybė, priežiūra ir saugumas dominuoja didelėje dalyje komentarų. Respondentai nurodė daugybę atvejų, kai aikštelės, treniruokliai ar dangos yra apleistos, sulūžusios ar

pasenusios, akcentuotas reguliarus inventoriaus tikrinimo poreikis, greitesnė gedimų šalinimo tvarka bei apšvietimo užtikrinimas, ypač tamsiuoju paros metu. Buvo išreikštas nusivylimas tuo, kad savivaldybės formaliai leidžia naudotis mokyklų stadionais, tačiau realiai daug kur jie yra neprieinami, kadangi vartai užrakinti, prieiga ribojama.

2. Šiuolaikiški ir įtraukiantys sprendimai įvardyti kaip reikalinga kryptis. Gyventojai siūlė diegti inovatyvius elementus: QR kodus su treniruočių gairėmis, interaktyvius žemėlapius, treniruoklius su svoriais, nišines sporto zonas (pvz., laipiojimo sienelės, parkūrą, rampas). Ne kartą minėtas stoginių poreikis, kad karštomis dienomis būtų galima sportuoti pavėsyje. Taip pat akcentuotas aplinkos estetikos klausimas, pavyzdžiui, želdynai, šiukšlių tvarkymas, natūralus pavėsis, maloni aplinka, kuri skatina judėjimą.

3. Informacijos ir komunikacijos stoka išlieka kaip aktuali problema. Ne vienas respondentas nurodė, kad trūksta informacijos apie jau esamą infrastruktūrą, treniruotes ar užsiėmimus, todėl siūloma viešinti sporto objektų žemėlapius, renginių kalendorius, pateikti informaciją per seniūnijas ar specializuotas platformas.

5. REZULTATŲ APTARIMAS

Remiantis gautais tyrimo duomenimis, galima išryškinti kelias esmines įžvalgas apie Vilniaus miesto viešosios sporto infrastruktūros naudojimą, jos poveikį gyventojų aktyvumui bei savivaldybės politikos įgyvendinimo vertinimą, o taip pat, ir teorinėje dalyje nagrinėtą viešos sporto infrastruktūros poveikį fiziniam aktyvumui.

5.1. VIEŠOSIOS SPORTO INFRASTRUKTŪROS POVEIKIO VISUOMENĖS FIZINIAM AKTYVUMUI TEORINĖ ANALIZĖ

Pirmoje darbo dalyje buvo apžvelgta teorija apie viešos sporto infrastruktūros įtaką fiziniam žmonių aktyvumui. Analizuojant mokslinę literatūrą paaiškėjo, kad vieša sporto infrastruktūra yra viena iš dedamųjų, kurios dėka skatinamas fizinis judumas. Būtent sporto ir aktyvaus gyvenimo būdo dėka yra ženkliai mažinama galimybė susirgti neužkrečiamomis lėtinėmis ligomis (PSO, 2020). Verta pabrėžti, jog sportas, ypač gryname ore, gerina ir psichinę sveikatą, mažina nemigos problemas.

Dar viena, viešos sporto infrastruktūros nauda, tai bendruomeniškumo ir lygybės skatinimas. Pasak Europos Komisijos gairių (2020), kurios skirtos sporto politikai vystyti, miestai privalo kuo tiksliau investuoti į sporto infrastruktūrą, kurios dėka būtų skatinamas bendruomeniškumas, socialinė integracija. Aktyvaus gyvenimo būdo motyvacija priklauso tiek nuo pačio individo, tiek nuo suteikiamų galimybių. Tad skaidrus ir kryptingas sporto politikos finansavimas yra vienas iš svertų, kurių dėka gali būti sveikatinama visuomenė (Rafoss ir Troelsen, 2010).

Integracija ir bendruomeniškumo skatinimas per sportą vykdomas ir Lietuvoje. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija (2021) pateikė išvadas, kuriose aprašome viešos sporto infrastruktūros svarbą žmonėms, kurie negali naudotis privačių sporto organizacijų teikiamomis paslaugomis. Viešos sporto zonos suteikia galimybę aktyviai leisti laisvalaikį visiems, nepriklausomai nuo jų finansinių galimybių. Be to, sporto objektų prieinamumas yra vienas iš esminių veiksmų, skatinančių sveikos gyvensenos įpročius nuo vaikystės iki senatvės (Vilniaus rajono savivaldybės strateginis plėtros planas, 2024).

5.2. VILNIAUS MIESTO VIEŠOS LAUKO SPORTO INFRASTRUKTŪROS PRIEINAMUMAS IR NAUDOJIMO TENDENCIJOS

Fizinis aktyvumas labai stipriai koreliuoja su sporto infrastruktūros prieinamumu (Beenackers ir kt. 2016). Svarbu pažymėti, kad viešosios sporto infrastruktūros naudojimas tarp vilniečių pasiskirsto labai įvairiai, nuo tų, kurie ja nesinaudoja visai arba naudojami labai retai, iki tų, kurie aktyviai ją naudoja kasdien. Tai atskleidžia tam tikras tendencijas: viena vertus, yra aktyvių naudotojų grupė, kita vertus, ženklus skaičius tų, kurie nurodo, jog naudojami itin retai arba nesinaudoja išvis. Todėl tokios tendencijos leidžia kelti prielaidą, jog infrastruktūros prieinamumas ir jos kokybė nėra pakankamai paskirstyta ar pritaikyta visoms gyventojų grupėms. Pastebėta, kad populiariausios infrastruktūros formos yra sporto aikštynai, dviračių takai ir treniruoklių zonos, todėl tai rodo ne tik gyventojų fizinio aktyvumo įpročių tendencijas, bet ir tai, į kokias infrastruktūros rūšis turėtų būti orientuojama tolesnė savivaldybės plėtra.

Vertinant amžiaus skirtumus, nustatyta, jog jaunesni asmenys dažniau naudojami sporto aikštynais, o vyresnio amžiaus gyventojams tokia infrastruktūra tampa reikšminga sveikatos stiprinimo galimybe. Tai atskleidžia labai svarbią politikos įgyvendinimo kryptį – infrastruktūros modeliavimą pagal gyventojų demografinį pasiskirstymą, nes skirtingos amžiaus grupės jai kelia skirtingus poreikius, todėl miesto sporto politika turi būti orientuota į segmentuotą, gyventojų įpročiais grįstą bei universaliems poreikiams pritaikytą infrastruktūros planavimą. Kaip nurodo Europos Komisija (2019), privalu projektuojant naują ar tvarkant nusidėvėjusią sporto zoną taikyti universalus dizaino principus. Šiais veiksmais turi būti užtikrinta skirtingo amžiaus ar fizinių galimybių asmenų integracija į aktyvią fizinę veiklą. Toks pritaikymas ir universalumas yra sprendimo būdas siekiant didinti vyresnio amžiaus žmonių įsitraukimą, o taip pat ir motyvacija skirtingų poreikių bei galimybių gyventojams sportuoti. Puikus pavyzdys gerinant prieinamumą ir kuriant teisingas naudojimo tendencijas yra Norvegija, kur pagrindinis tikslas sporto politikos vystyme – sportas visiems, asmenų su fizine ar protine negalia integracija, pritaikymas skirtingoms amžiaus grupėms (Skille ir kt., 2021).

5.3. VILNIAUS MIESTO GYVENTOJŲ SPORTAVIMO ĮPROČIAI

Respondentų motyvacijos analizė taip pat leidžia identifikuoti svarbius politinius orientyrus. Tyrimo duomenys atskleidė, kad viešojo sporto infrastruktūra vilniečiams nėra vien tik sporto ar sveikatos klausimas, ji taip pat atlieka laisvalaikio, bendruomeniškumo funkciją. Įrodyta, kad žmonės, besilankantys viešose lauko sporto aikštelėse, dažniau dalyvauja grupinėse veiklose, kurios skatina socialinius ryšius ir mažina socialinę izoliaciją (Nagy & Tobak, 2015). Socialinė sąveika bei bendruomeniškumas yra labai svarbūs psichinės sveikatos komponentai, kurie padeda žmonėms jaustis visuomenės dalimi. Jaunesni gyventojai ją renkasi kaip galimybę laisvalaikiui, o vyresni dėl galimybės stiprinti sveikatą. Šios skirtingos motyvacijos suponuoja būtinybę savivaldybei kurti skirtingo pobūdžio erdves: tiek intensyvioms treniruotėms, tiek socialiai įtraukiantiems, šeimai pritaikytiems veiklos scenarijams.

Dar dvi galimos priežastys gali būti, tai, kad nesinaudojantys vieša sporto infrastruktūra nežino apie jos atnaujinimus ir įveiklinimą. Šią problemą gali spręsti interaktyvus Vilniaus miesto savivaldybės žemėlapis, kuriame sužymėtos visos sporto zonos, tačiau pats įrankis nėra gerai ištransliuotas miesto gyventojams. Kita priežastis, infrastruktūros nepritaikymas socialiai skirtingoms grupėms. Su šia problema, dėl netinkamai suformuotos infrastruktūros plėtros politikos ir duomenų trūkumo, sostinė vis dar susiduria. Suvedus šias dvi priežastis į vieną, galime prieiti sprendimo, jog plėtros projektų viešinimas ir dar geresnis pritaikymas socialiai skirtingoms žmonių grupėms padėtų skatinti fizinį aktyvumą Vilniaus mieste.

5.4. VILNIAUS SPORTO INFRASTRUKTŪROS PROBLEMOS IR TOBULINTINOS SRITYS

Svarbus aspektas yra viešosios infrastruktūros vertinimas gyvenamajame rajone, kadangi daugelis gyventojų išreiškė vidutinį ar teigiamą pasitenkinimą, tačiau ne ką mažesnę dalis nurodė esantys nepatenkinti. Vyresni asmenys dažniau reiškia nepasitenkinimą, o jaunesni pateikia pozityvesnį vertinimą. Pastebėta tiesioginė sąsaja tarp pasitenkinimo infrastruktūros būkle ir jos naudojimo dažnumo, kadangi kuo rečiau naudojamas, tuo blogiau ji vertinama, todėl tai leidžia daryti išvadą, kad infrastruktūros kokybės tobulinimas neabejotinai prisidėtų prie jos aktyvesnio naudojimo. Žvelgiant į aikštelių trūkumo problemą, verta paminėti miesto savivaldybės tikslą, kad moderni ir patogiai pasiekama sporto infrastruktūra būtų ne didesniu nei 500 metrų spinduliu nuo kiekvieno miesto gyventojų namų (Etaplius, 2021)

Tyrimo metu identifikuotos pagrindinės problemos, kurios yra sporto aikštelių ir treniruoklių trūkumas, nepakankama infrastruktūros priežiūra, neadekvatus pritaikymas specialiųjų poreikių grupėms, todėl šios sritys aiškiai žymi esminius miesto sporto politikos trūkumus: infrastruktūra dažnai plėtojama formaliai, be realios analizės ir nuolatinės priežiūros. Pastebėtina ir tai, kad net tie, kurie teigiamai vertina infrastruktūros būklę vis tiek pabrėžia jos trūkumą, tai rodo, kad gyventojų lūkesčiai infrastruktūros srityje auga sparčiau nei ją spėjama adaptuoti.

Atviro tipo atsakymų analizė išskyrė šešias temines kryptis, kurios formuoja gyventojų lūkesčius savivaldybės sporto politikai: infrastruktūros prieinamumas ir įvairovė, gyventojų įtraukimas, kokybė ir saugumas, teritorinis tolygumas, technologiniai sprendimai ir bendruomeniškumo stiprinimas, itin dažnai akcentuotas sprendimų priėmimo „iš viršaus“ neefektyvumas, kai infrastruktūra įrengiama neatsižvelgiant į gyventojų poreikius, todėl siūlomas sprendimas – aktyvesnė bendruomenių apklausa ir įtraukus planavimas. Daugelis atsakymų taip pat išryškino sisteminius kokybės trūkumus: apleistos aikštelės, nesaugūs ar pasenę treniruokliai, ribotas apšvietimas, ribota prieiga prie mokyklų stadionų, tačiau taip pat atsakymai parodė, jog gyventojai yra atviri šiuolaikiškiems, inovatyviems sprendimams,

interaktyviems žemėlapiams, QR kodų technologijoms, išmaniųjų treniruoklių diegimui, tokių sprendimų integracija ne tik padidintų naudojimo dažnumą, bet ir sukurtų inovatyvų miesto identitetą.

Galima teigti, jog nors Vilniaus savivaldybės vykdoma politika vertinama teigiamai, tačiau ji reikalauja didesnio gyventojų įtraukimo, regioninio tolygumo ir infrastruktūros įgalinimo, kaip strateginio miesto valdymo instrumento.

5.5. VIEŠOS SPORTO INFRASTRUKTŪROS PRIEINAMUMO IR KOKYBĖS ĮTAKĄ GYVENTOJŲ FIZINIO AKTYVUMO ĮPROČIAMS IR GYVENAMOSIOS VIETOS PASIRINKIMUI

Infrastruktūros prieinamumas, nors ir dažnai vertinamas kaip vidutinis, turi aiškų ryšį su gyvenamosios ir darbo vietos pasirinkimu, kadangi dalis respondentų nurodė, jog infrastruktūra daro reikšmingą įtaką jų apsisprendimui, o dažniausiai ja besinaudojantys gyventojai ją laiko ypač svarbiu kriterijumi. Tai leidžia daryti svarbią prielaidą, jog viešojo sporto infrastruktūra nėra tik pagalbinė priemonė, ji tampa esminiu urbanistinės politikos elementu, formuojančiu miestiečių migracijos, mobilumo ir gyvenimo kokybės sprendimus. Tanaka (2020) pabrėžia, kad sporto infrastruktūra turi būti projektuojama kuo arčiau gyvenamųjų namų kvartalų, jog kiekvienas norintis galėtų užsiimti fizine veikla ir pasiekti sporto zoną pėsčiomis ar viešuoju transportu.

Svarbu pažymėti, kad dauguma gyventojų palankiai vertina Vilniaus miesto savivaldybės pastangas gerinti sporto infrastruktūrą, tačiau tie, kurie ja nesinaudoja arba naudojami retai, dažniau šias pastangas vertina neigiamai. Tokia tendencija suponuoja, kad savivaldybės įgyvendinama sporto infrastruktūros politika vis dar neatliepia visų grupių poreikių ir išryškina spragą tarp savivaldybės ketinimų ir faktinio infrastruktūros įgalinimo, o tai savo ruožtu reikalauja ne tik investicijų, bet ir sisteminio įtraukimo, komunikacijos, informavimo sprendimų. Kaip minima Jungtinių Tautų Sporto vystymosi ir taikos biuro ataskaitoje, sporto infrastruktūros plėtra turėtų būti siejama su tvarios plėtros tikslais, skatinant miestų planavimą, kuris užtikrintų lygias galimybes visiems gyventojams naudotis fizinio aktyvumo erdvėmis (UNOSDP, 2019).

Atliktas tyrimas atskleidė ir visuomeninį palaikymą didesniai finansavimui, kadangi absoliuti dauguma palaikytų iniciatyvą skirti daugiau lėšų sporto infrastruktūros plėtrai ir priežiūrai, todėl tai rodo ne tik gyventojų supratimą apie fizinio aktyvumo reikšmę, bet ir potencialą aktyvesniam piliečių dalyvavimui kuriant miesto sveikatinimo politiką.

IŠVADOS

1. Fizinė veikla, aktyvus gyvenimo būdas ir kasdienis judumas yra neatsiejami dalis nuo sveikos, bendruomeniškos visuomenės. Aktyvi veikla, sportas, tai visuomenės teisė, kuria naudotis tinkamas sąlygas suteikia valstybė. Viešoji sporto infrastruktūra yra viena iš svarbiausių dedamųjų, kuria naudojantis galima pasiekti sveikesnės, bendruomeniškesnės bei socialiai įsitraukusios visuomenės statusą.

2. Vilniaus gyventojų sportinės veiklos įpročiai yra itin įvairūs, dalis infrastruktūra naudojasi dažnai, kita dalis retai arba visai nesinaudoja. Dažniausiai lankomi objektai yra sporto aikštynai, dviračių takai ir treniruoklių zonos. Nepaisant to, kad prieinamumas dažniausiai vertinamas kaip vidutinis, išryškėjo stiprus poreikis tolygiai paskirstyti infrastruktūrą visuose rajonuose.

3. Svarbiausi gyventojų fizinio aktyvumo motyvatoriai yra vidinis noras gerinti sveikatą, laisvalaikio praleidimo poreikis bei socialiniai ryšiai, sportas su šeima ar draugais. Vyresnio amžiaus gyventojai sportuoja labiau sveikatos stiprinimo tikslais, o jaunesni sportavimą renkasi, kaip aktyvaus laisvalaikio formą.

4. Tyrimas išryškino tris esmines problemas: sporto aikštelių ir treniruoklių trūkumą, infrastruktūros techninės būklės nepakankamą priežiūrą ir nepritaikymą specialiųjų poreikių turintiems asmenims, netolygų infrastruktūros išdėstymą tarp seniūnijų, ribotą gyventojų įtraukimą į sprendimų priėmimą bei infrastruktūros saugumo stoką.

5. Tyrimas atskleidė aiškią sąsają tarp sporto infrastruktūros prieinamumo ir naudojimo dažnumo, kuo palankiau gyventojai vertina jos kokybę, tuo aktyviau ja naudojasi. Daliai gyventojų sporto infrastruktūros prieinamumas yra reikšmingas kriterijus renkantis gyvenamąją ar darbo vietą, o dažniau infrastruktūra besinaudojantys gyventojai labiau į tai atsižvelgia. Tai patvirtina, kad infrastruktūra veikia ne tik fizinio aktyvumo, bet ir urbanistinio gyvenimo pasirinkimus.

REKOMENDACIJOS

Remiantis atlikto tyrimo rezultatais ir gyventojų įžvalgomis, siūlomos šios rekomendacijos Vilniaus miesto savivaldybei, siekiant pagerinti viešosios sporto infrastruktūros plėtrą, kokybę ir jos prieinamumą per tikslingesnę ir labiau į poreikius orientuotą politiką:

1. Teritorinės lygybės užtikrinimas plėtroje. Savivaldybė turėtų persvarstyti sporto infrastruktūros plėtros strategiją, užtikrinant tolygų erdvių pasiskirstymą ne tik miesto centre ar reprezentacinėse vietose, bet ir periferinėse seniūnijose. Toks sprendimas atlieptų augančių mikrorajonų (pvz., Verkių, Bajorų, Pavilnio, Santariškių) gyventojų poreikius ir skatintų fizinį aktyvumą ten, kur šiuo metu jo infrastruktūra mažiausiai išvystyta.

2. Gyventojų įtraukimas į sprendimų priėmimą. Savivaldybės politika turėtų remtis aktyviu dialogu su gyventojais, būtina sistemingai organizuoti seniūnijų gyventojų apklausas, viešus svarstymus, bendruomenių konsultacijas. Planuojant infrastruktūros vietą, pobūdį ir paskirtį, būtina remtis vietos gyventojų žiniomis, įtraukiant seniūnaičius ir bendruomenines organizacijas kaip sprendimo bendrakūrėjus, o ne tik informacijos gavėjus.

3. Infrastruktūros kokybės palaikymas ir stebėseną. Savivaldybė turėtų įtvirtinti sistemingą viešosios sporto infrastruktūros techninės būklės priežiūrą, nustatyti reguliaraus inventoriaus tikrinimo grafiką, diegti greitą reagavimą į nusidėvėjimą, fiksuoti vartotojų skundus ir grįžtamąjį ryšį per specializuotas platformas. Taip pat būtina plėsti apšvietimą, stebėjimo kamerų tinklą ir užtikrinti erdvių saugumą vakaro metu.

4. Mokyklų stadionų prieinamumas. Turėtų būti sukurta aiški savivaldybės politika, įpareigojanti švietimo įstaigas užtikrinti gyventojams prieigą prie mokyklų stadionų po ugdymo proceso. Šiuo metu egzistuojantis faktinis uždarumas yra vienas dažniausių respondentų nusiskundimų, todėl būtina įtvirtinti prieinamumo reglamentavimą, leidžiantį naudotis stadionais darbo dienomis bei savaitgaliais.

5. Inovatyvūs ir įtraukiantys sprendimai. Savivaldybė turėtų aktyviau integruoti skaitmeninius sprendimus į sporto infrastruktūros politiką, kurti viešai prieinamus žemėlapius su aikštelių lokacija, užimtumu, įrengti treniruoklius su QR kodais, diegti rezervacijos platformas, plėsti žaliąsias infrastruktūros zonas.

6. Tinkamas pritaikymas skirtingoms grupėms. Miesto savivaldybė, formuodama sporto infrastruktūros plėtros strategiją, turėtų skirti didesnę dėmesį jautrių grupių integracijai. Infrastruktūra

turėtų būti tinkama ir prieinama tiek fizinę, tiek protinę negalią turinčių asmenų grupėms, nepilnamečiams bei senjorams.

6. Finansavimo didinimas. Atsižvelgiant į didžiulį palaikymą respondentų tarpe, savivaldybės administracija turėtų numatyti didesnę ir labiau kryptingą finansavimą sporto infrastruktūrai, ne tik naujiems objektams, bet ir esamos infrastruktūros atnaujinimui, priežiūrai, žiemos sezono pritaikymui, renginių ir iniciatyvų organizavimui.

7. Sporto infrastruktūros įrengimo reikalavimai. Savivaldybės teritorijų planavimo dokumentuose būtina sistemingai įtvirtinti reikalavimą kartu su naujais NT projektais plėtoti viešąjį sporto infrastruktūrą, nes tai užtikrintų ne tik gyvenamosios aplinkos patrauklumą, bet ir sumažintų sporto infrastruktūros atskirtį tarp skirtingų miesto rajonų.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. Australian Sports Commission. (2018). Sport 2030: Australia's National Sport Plan. Canberra: Australian Government. Retrieved from <https://www.sportaus.gov.au/nationalsportplan>
2. Bailey, R., Hillman, C., Arent, S., & Petitpas, A. (2015). Physical activity as an investment in personal and social change: The human capital model. *Journal of Sport and Health Science*, 4(3), 159-163. <https://doi.org/10.1016/j.jshs.2015.04.001>
3. Beenackers, M. A., Kamphuis, C. B. M., Giskes, K., Brug, J., Kunst, A. E., Burdorf, A., & van Lenthe, F. J. (2016). Socioeconomic inequalities in occupational, leisure-time, and transport related physical activity among European adults: A systematic review. *BMC Public Health*, 16, 123. <https://doi.org/10.1186/s12889-016-3574-z>
4. Caria, M., Pau, M., Porta, M., & Scorcu, M. (2024). The Interplay between Physical Activity and Mental Health: An Updated Overview. *Sports*, 12(1), 37. <https://doi.org/10.3390/sports12010037>
6. Chen, Q., & Liu, T. (2020). The effectiveness of community sports provision on social inclusion and public health in rural China. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(2), 597. <https://doi.org/10.3390/ijerph17020597>
7. China Daily. (2025, March 19). China's per capita sports venue area reaches 3 sq m in 2024: official data. <https://www.chinadaily.com.cn/a/202503/19/WS67da68e4a310c240449dbb17.html>
8. Coalter, F. (2007). A wider social role for sport: Who's keeping the score? <https://doi.org/10.4324/9780203014615>
9. Eliassen, H. (2024). Time spent in nature can boost physical and mental well-being. Harvard T.H. Chan School of Public Health. Retrieved from <https://hsph.harvard.edu/news/time-spent-in-nature-can-boost-physical-and-mental-well-being/>
10. Etaplius. (2021). Vilniaus savivaldybė sukūrė viešųjų sporto erdvių žemėlapi: daugiau nei 500 aikštelių. <https://www.etaplius.lt/vilniaus-savivaldybe-sukure-viesuju-sporto-erdviu-zemelapi-daugiau-nei-500-aiksteliu>
11. Eurocities. (2024). Next generation for a greener Vilnius. Gauta iš <https://eurocities.eu/stories/next-generation-for-a-greener-vilnius/>
12. European Commission. (2022). Sport and physical activity in the EU: Social, health and economic impact. Publications Office of the European Union.
13. European Commission. (2021). Physical activity factsheet: Lithuania 2021. Retrieved from <https://sport.ec.europa.eu/sites/default/files/2021-10/Physical-activity-2021-Lithuania-eng.pdf>

14. Europos Komisija. (2022). Sporto infrastruktūros politika Europoje: Pagrindinės gairės ir rekomendacijos. Briuselis.
15. Europos Komisija. (2021). Sporto ir fizinio aktyvumo ataskaita. Europos Sąjunga.
16. Europos Komisija. (2021). Europos Sąjungos sporto veiksmų planas 2021–2024 m. Briuselis: Europos Sąjunga. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu>
17. Eurostat. (2025). Enterprises in the sports sector. Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Enterprises_in_the_sports_sector
18. Gedvilaitė, A. (2011). Kūno kultūros ir sporto strategijos formavimas Lietuvoje: daktaro disertacija. Vytauto Didžiojo universitetas. Gauta iš <https://talpykla.elaba.lt/elaba-fedora/objects/elaba:1760468/datastreams/MAIN/content>
19. GeoData.lt, Vilniaus miesto gyventojų skaičius. <https://geodata.lt/vilniaus-miesto-gyventoju-skaicius/>
20. Gratton, C., & Taylor, P. (2000). Economics of sport and recreation.
21. Grimani, A., Aboagye, E., & Kwak, L. (2019). The effectiveness of workplace nutrition and physical activity interventions in improving productivity, work performance and workability: a systematic review. BMC Public Health, 19, 1676. <https://doi.org/10.1186/s12889-019-8033-1>
22. Haapala, H. L., Hirvensalo, M. H., Laine, K., Laakso, L., Hakonen, H., Lintunen, T., & Tammelin, T. H. (2017). Differences in physical activity at recess and school-related social factors in four Finnish lower secondary schools. Health Education Research, 32(6), 499–512. DOI: <https://doi.org/10.1093/her/cyx069>
23. Hallmann, K., & Petry, K. (2013). Comparative sport development: Systems, participation and public policy. Springer.
24. Higienos institutas. (2024). Senyvo amžiaus žmonių fizinio aktyvumo skatinimas. https://www.hi.lt/uploads/Sveikatos%20stiprinimo%20centras/Mityba%20ir%20fizinis%20aktyvumas/Senyvo_amz_zmoni%C5%B3_FA_2024_01_08.pdf
25. Hino, K., Takeuchi, M., Fukushima, K., Kikuchi, H., Inoue, S., Lowe, M., & Cerin, E. (2024). Planning strategies and infrastructure development supporting physical activity: Analyzing municipal compact city plans in Japan. Frontiers of Urban and Rural Planning, 2(1), 1–13. DOI: 10.1007/s44243-024-00049-8
26. INFES. (2022). Reconstruction of sports engineering structures in Vilnius. <https://infes.lt/en/projects/reconstruction-of-sports-engineering-structures-in-vilnius/>
27. IUCE. (2024). Changing sports landscapes in Lithuania. Idrættens Udviklingscenter. <https://iuce.dk/wp-content/uploads/2024/10/Study-Tour-Lithuania-22-24-May-2024.pdf>
28. Jungtinės Tautos. (2019). Darnaus vystymosi tikslų ataskaita.

29. Karstensen, V., Piskorz-Ryń, O., Karna, W., Lee, A., Neo, X. S., & Gottschlich, D. (2024). The role of sports in promoting social inclusion and health in marginalized communities. *International Journal of Sport Studies for Health*, 7(3), 41-48. DOI: 10.61838/kman.intjssh.7.3.6
30. Keijzer, A. R. de, Kauling, R. M., Jorstad, H., & Roos-Hesselink, J. W. (2024). Physical activity for cardiovascular prevention. *European Society of Cardiology*. Prieiga per internetą: <https://www.escardio.org/Councils/Council-for-Cardiology-Practice-%28CCP%29/Cardiopactice/physical-activity-for-cardiovascular-prevention>
31. Klaipėdos miesto savivaldybė. (2023). Sporto plėtros strategija 2023–2030 m. Klaipėdos miesto savivaldybė.
32. Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministerija. (2021). Fizinis aktyvumas ir sveikata: Strateginės įžvalgos. Vilnius.
33. Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija. (2019). Statybos techninis reglamentas STR 2.03.01:2019. Statiniai ir jų projektavimas. Statinių paskirtys. Vilnius.
34. Lietuvos Respublikos Seimas. (2010). Nutarimas dėl Valstybinės sporto plėtros strategijos patvirtinimo 2011–2020 m. Nr. XI-1195.
35. Vilnius.LRT. (2023). Per trejus metus sporto infrastruktūrai – beveik 60 mln. eurų iš valstybės biudžeto. Gauta iš <https://www.lrt.lt/naujienos/sportas/10/1971576/per-trejus-metus-sporto-infrastrukturai-beveik-60-mln-euru-is-valstybes-biudzeto>
36. Maas, J., Verheij, R. A., Groenewegen, P. P., de Vries, S., & Spreeuwenberg, P. (2006). Green space, urbanity, and health: how strong is the relation? *Journal of Epidemiology & Community Health*, 60(7), 587–592. <https://doi.org/10.1136/jech.2005.043125>
37. Mitchell, R. (2013). Is physical activity in natural environments better for mental health than physical activity in other environments? *Social Science & Medicine*, 91, 130-134. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2012.04.012>
38. Municipality of Hilversum. (2023). Grant allocation for the Team Sportservice neighborhood sports coaches program 2023. <https://hilversum.bestuurlijkeinformatie.nl/Document/View/2f0ff3af-79af-4bb6-9631-d5920ef7f949>
39. Nacionalinė sporto agentūra. (2023). Nacionalinės sporto agentūros veiklos prioritetai 2023–2024 metams. Vilnius. Prieiga per internetą: <https://sportas.lt/nacionaline-sporto-agentura>
40. Neįgalųjų fizinio aktyvumo realizavimo galimybės sporto klubuose. (2014). Lietuvos sporto universitetas.
41. NPP.LT. (2025, kovo 18). Europos Sąjungos parama sportui: investicija į sveikesnę ir aktyvesnę visuomenę. Gauta iš <https://www.npp.lt/europos-sajungos-parama-sportui-investicija-i-sveikesne-ir-aktyvesne-visuomene/>

42. Pasaulio sveikatos organizacija. (2018). Fizinio aktyvumo skatinimo pasaulinis veiksmų planas 2018–2030 m.: Daugiau aktyvių žmonių sveikesniam pasauliui. Ženeva: PSO. Gauta iš <https://www.who.int/publications/i/item/9789241514187>
43. Petkevičiūtė, S. (2023). Fizinio aktyvumo įtaka vyresnio amžiaus žmonių psichologinei sveikatai [Bakalauro darbas, Vytauto Didžiojo universitetas]. <https://www.vdu.lt/cris/bitstreams/b81e86cb-b866-4ad7-b191-1333c0e91d95/download>
44. Pinto, L. V., Ferreira, C. S. S., Inácio, M., & Pereira, P. (2022). Urban green spaces accessibility in two European cities: Vilnius (Lithuania) and Coimbra (Portugal). *Geography and Sustainability*, 3(1), 74–84. <https://doi.org/10.1016/j.geosus.2022.03.001>
45. Rafoss, K., & Troelsen, J. (2010). Sports facilities for all? The financing, distribution and use of sports facilities in Scandinavian countries. *Sport in Society*, 13(4), 643–656. DOI: 10.1080/17430431003616399
46. SEB Arena. (2023). SEB Arena – Largest tennis center in Central Europe. https://en.wikipedia.org/wiki/SEB_Arena
47. Skille, E. Å., Fahlén, J., Stenling, C., & Strittmatter, A.-M. (2021). (Lack of) government policy for indigenous (Sámi) sport: A chain of legitimating and de-legitimizing acts. *International Review for the Sociology of Sport*, 57(1), 112–128. <https://doi.org/10.1177/1012690220988650>
48. Sport England. (2021). Planning for sport: Guidance and framework for developing local facilities. <https://www.sportengland.org/guidance-and-support/facilities-and-planning/planning-sport>
49. Sport England. (2019). The economic impact of sport in England. <https://www.sportengland.org/impact>
50. TheMayor.EU. (2021). Winter sports palace to emerge in Vilnius. <https://www.themayor.eu/en/a/view/winter-sports-palace-to-emerge-in-vilnius-7056>
51. Tomasz Frankowski (2021). Pranešimas dėl ES sporto politikos vertinimo ir galimų ateities perspektyvų (A9-0318/2021). Gauta iš https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/A-9-2021-0318_LT.html
52. Torkildsen, G. (2010). Torkildsen's Sport and Leisure Management (6th ed.).
53. Tøssebro, J., & Wendelborg, C. (2019). Neįgalumo supratimas: nuo teorijos iki praktikos. Londonas: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-35306-3>
54. UNESCO. (2015). Tarptautinė kūno kultūros, fizinio aktyvumo ir sporto chartija. Paryžius: Jungtinių Tautų švietimo, mokslo ir kultūros organizacija. Gauta iš <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000235409>
55. UNOSDP. (2019). Sport for development and peace: Towards achieving the sustainable development goals. United Nations Office on Sport for Development and Peace. <https://www.un.org/sport>

56. Van der Roest, J.W., van Kalmthout, J., & Wolbert, L. (2017). The role of community sports coaches in creating social conditions for sports participation: A salutogenic perspective. *Sport, Education and Society*, 22(2), 190–206. <https://doi.org/10.1080/13573322.2016.1145109>
57. Verslo žinios. (2024). Sporto infrastruktūros poreikis Baltijos šalyse milžiniškas, bet investuoti niekas neskuba. Gauta iš <https://www.vz.lt/statyba-ir-nt/2024/10/25/sporto-infrastrukturos-poreikis-baltijos-salyse-milziniskas-bet-investuoti-niekas-neskuba>
58. Vilniaus miesto savivaldybė. (2024a). 2024 metų biudžetas. Gauta iš <https://vilnius.lt/naujienos/skelbiami-2024-metu-biudzeto-lesomis-remiamu-sporto-projektu-konkurso-rezultatai>
59. Vilniaus miesto savivaldybė. (2024b). Aukšto meistriškumo sporto klubų rėmimas. Gauta iš <https://www.mmm.lt/aktualijos/lietuva/vilnius-vel-didina-sporto-projektu-finansavima-planuojama-paskirstyti-13-mln-euru/345048/>
60. Vilniaus miesto savivaldybė. (2024c). Mokyklų sporto aikštynų modernizavimas. Gauta iš <https://vilnius.lt/naujienos/modernizuojama-sostines-sporto-infrastruktura-per-metus-beveik-20-atnaujintu-aikstynu-prie-ugdymo-istaigu>
61. Vilniaus miesto savivaldybė. (2023). Vilniečiams – nauji stadionai ir sporto aikštynai. <https://vilnius.lt/lt/2023/09/13/vilnieciams-nauji-stadionai-ir-sporto-aikstynai/>
62. Vilniaus miesto savivaldybė. (2021). Vilniaus miesto strateginis plėtros planas 2021–2030 m. Vilnius: Vilniaus miesto savivaldybė. Prieiga per: <https://vilnius.lt/rest/assets/fe2ea778-1a47-4608-b89d-b892cc603afaVilnius>
63. Vilniaus miesto savivaldybė. (2022). Viešojo ir privataus sektorių partnerystės projektai sporto srityje. Vilnius: Vilniaus miesto savivaldybė. Prieiga per: <https://vilnius.lt/savivaldybe/svietimas-kultura-ir-sportas/sportas/sporto-infrastrukturaVilnius>
64. Vilniaus miesto savivaldybė. (2023). Vilniečiams – nauji stadionai ir sporto aikštynai. Vilnius: Vilniaus miesto savivaldybė. Prieiga per: <https://vilnius.lt/lt/2023/09/13/vilnieciams-nauji-stadionai-ir-sporto-aikstynai/>
65. Vitality Global. (2024). Walking 5,000 steps three times per week could add three years to life expectancy. Interneto prieiga: <https://news.vitalityglobal.com/235640-walking-5-000-steps-three-times-per-week-could-add-three-years-to-life-expectancy>
66. Zimbalist, A. (2017). Circus maximus: The economic gamble behind hosting the Olympics and the World Cup.
67. World Health Organization. (2020). Physical activity factsheet. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/physical-activity>

68. World Health Organization. (2021). Physical activity fact sheet – Austria. Retrieved from <https://cdn.who.int/media/docs/librariesprovider2/country-sites/physical-activity-factsheet---austria-2021.pdf>

69. „NBA Basketball School arena.“ Active Vilnius, <https://www.activevilnius.lt/nba-basketball-school/>

SANTRAUKA

Matas Jonuška

Viešos sporto infrastruktūros įtaka Vilniaus miesto gyventojams

Magistro baigiamasis darbas

Magistro baigiamajame darbe buvo analizuojamas viešos sporto infrastruktūros naudojimosi įpročiai ir prieinamumas Vilniaus mieste. Mažėjant judumo rodikliams, fizinio aktyvumo poreikis pasaulyje tampa vis aktualesnis. Tad daugumoje šalių, neišskiriant ir Lietuvos, siekiama gerinti gyventojų suvokimą apie sporto, aktyvaus ir sveikesnio gyvenimo būdo naudas, kurios įtakojamos ir sporto politikos vystymo valstybėje, tinkamos viešos sporto infrastruktūros. Atliktu tyrimu buvo siekiama nustatyti, kaip Vilniaus miesto gyventojai ir svečiai naudojami esama infrastruktūra, su kokiais kliūtimis susiduriama ir kokie poreikiai lieka nepatenkinti lankantis sporto zonose.

Magistro darbo pirmoje, teorinėje dalyje, nagrinėjama viešosios sporto infrastruktūros sąvoka, ryšys su miesto gyventojų fiziniu aktyvumu, infrastruktūros plėtros galimybės, funkcijos, privalumai bei socialinė nauda. Analizuojant mokslinius šaltinius, pateikiama sporto infrastruktūros reikšmė gyvenimo kokybės gerinimui, apžvelgiami tarptautiniai modeliai bei jų panašumai ir skirtumai su Lietuvos sporto infrastruktūra bei politika. Taip pat, atskleistas aktyvaus gyvenimo būdo ryšys su psichine žmonių būseną, socialine integracija ir bendruomeniškumu.

Antroje, Empirinėje tyrimo dalyje buvo atlikta kiekybinė Vilniaus miesto gyventojų apklausa naudojant anketinį tyrimo metodą. Tyrimas buvo vykdomas 2025 m. Balandžio mėnesį ir viešinamas platformoje „manoapklausa.lt“. Viso buvo gauta 206 tinkami atsakymai. Tyrimo klausimynas sudarytas iš 11 uždarų klausimų, 2 dalinai uždarų su galimybe papildyti savo atsakymą bei 2 atvirų klausimų, kurių dėka nustatyta, kaip dažnai miesto gyventojai naudojami sporto infrastruktūra, koks to tikslas bei su kokiais sunkumais susiduriama lankantis viešojoje sporto infrastruktūroje Vilniaus mieste.

Gavus tyrimo rezultatus nustatyta, kad didžioji dalis respondentų naudojami vieša sporto infrastruktūra, kuri randama Vilniaus švietimo įstaigose ar seniūnijose bei žaliosiose zonose. Dažniausi to motyvai - sveikos gyvensenos palaikymas, laisvalaikio praleidimas. Analizuojant gautus duomenis, nustatyta ir keletas akivaizdžių problemų, kaip sporto zonų trūkumas ar netinkama jų būklė. Taip pat, pastebėta, kad ne visi miesto gyventojai yra tinkamai informuoti apie galimybes sportuoti viešose erdvėse.

Šio magistro darbo dėka buvo išanalizuota viešos sporto infrastruktūros naudojimosi kryptis, pasiūlytos galimos priemonės efektyvesniam fizinio aktyvumo skatinimui sporto zonose. Darbas gali būti naudingas miestų savivaldybių sporto politikos rengėjams, privačiam verslui, kuris siekia investuoti į sporto zonas skatinant bendruomenes. Tyrimo dėka atskleista viešos sporto infrastruktūros socialinė ir kultūrinė įtaka gyventojams bei fizinio aktyvumo įpročiai.

SUMMARY

Matas Jonuška

The impact of public sports infrastructure on Vilnius city residents

Master's thesis

The master's thesis analyzed the habits and accessibility of public sports infrastructure use in the city of Vilnius. As mobility indicators decline, the need for physical activity is becoming increasingly relevant worldwide. Therefore, in many countries, including Lithuania, efforts are being made to raise public awareness of the benefits of sports and an active, healthier lifestyle, which are influenced by the development of national sports policies and the availability of appropriate public sports infrastructure. The study aimed to determine how residents and visitors of Vilnius use the existing infrastructure, what obstacles they encounter, and which needs remain unmet when visiting sports areas.

The first, theoretical part of the thesis examines the concept of public sports infrastructure, its relationship with the physical activity of city residents, opportunities for infrastructure development, its functions, advantages, and social benefits. By analyzing academic sources, the thesis presents the importance of sports infrastructure in improving quality of life, discusses international models, and compares them with Lithuania's sports infrastructure and policies. The connection between an active lifestyle and individuals' mental state, social integration, and sense of community is also explored.

In the second, empirical part of the study, a quantitative survey was conducted among residents of Vilnius using a questionnaire method. The study took place in April 2025 and was distributed via the platform "manoapklausa.lt." A total of 206 valid responses were collected. The questionnaire consisted of 11 closed-ended questions, 2 semi-closed questions with the option to add individual responses, and 2 open-ended questions. These allowed the researcher to determine how often residents use the sports infrastructure, for what purposes, and what challenges they face when visiting public sports areas in Vilnius.

The research results revealed that the majority of respondents use public sports infrastructure located in Vilnius educational institutions, local municipal areas, or green zones. The most common motivations for doing so were maintaining a healthy lifestyle and spending leisure time. Data analysis also highlighted several clear issues, such as a lack of sports zones or their poor condition. It was also noted that not all residents are adequately informed about opportunities to engage in physical activity in public spaces.

This thesis analyzed trends in the use of public sports infrastructure and proposed potential measures for more effective promotion of physical activity in sports areas. The work may be useful for city municipal sports policy makers and private businesses looking to invest in sports zones to support communities. The research revealed the social and cultural impact of public sports infrastructure on residents and their physical activity habits.

PRIEDAI

1 PRIEDAS. TYRIMO ANKETA

Bendriniai klausimai apie respondentą:

1. Kurioje Vilniaus seniūnijoje gyvenate?

- ☐ Verkių
- ☐ Šeškinės
- ☐ Justiniškių
- ☐ Pašilaičių
- ☐ Fabijoniškių

2. Koks Jūsų amžius?

- ☐ 18-25 m.
- ☐ 26-35 m.
- ☐ 36-45 m.
- ☐ 46-55 m.
- ☐ 56 m. ir daugiau

Viešosios sporto infrastruktūros naudojimas:

3. Ar dažnai naudojate viešąją sporto infrastruktūrą Vilniuje?

- ☐ Kasdien
- ☐ 3-4 kartus per savaitę
- ☐ Kartą per savaitę
- ☐ 1-2 kartus per mėnesį
- ☐ Retai arba niekada

4. Kokius viešuosius sporto objektus dažniausiai lankote? (Galima pasirinkti kelis variantus)

- ☐ Sporto aikštynai (krepšinio, futbolo ir kt.)
- ☐ Treniruoklių aikštelės (fitness zonos)

- Bėgimo takai
- Dviračių takai
- Ekstremalaus sporto aikštelės
- Kiti (įrašykite)

5. Kas dažniausiai motyvuoja Jus naudotis viešąja sporto infrastruktūra? Pasirinkite Jums tinkamiausią vieną atsakymą.

- Sveikatos gerinimas
- Laisvalaikio praleidimas
- Sporto įpročių palaikymas
- Sportinė veikla su draugais ar šeima
- Kita (įrašykite)

6. Ar esate patenkinti viešosios sporto infrastruktūros būkle Jūsų gyvenamojoje seniūnijoje?

- Labai patenkintas/-a
- Patenkintas/-a
- Nei patenkintas, nei nepatenkintas
- Nepatenkintas/-a
- Labai nepatenkintas/-a

Trūkumai ir tobulinimo galimybės:

7. Kokios pagrindinės problemos kyla naudojantis viešąja sporto infrastruktūra Vilniuje? (Galima pasirinkti ne daugiau nei 2 variantus)

- Prasta infrastruktūros būklė
- Neužtenka sporto aikštelių/treniruoklių
- Prasta infrastruktūros priežiūra (šiukšlės, apšvietimas ir pan.)
- Trūksta pritaikymo įvairioms amžiaus grupėms
- Trūksta pritaikymo specialių poreikių grupėms
- Kita (įrašykite)

8. Kaip vertintumėte viešosios sporto infrastruktūros prieinamumą Vilniuje?

- ☐ Labai gerai
- ☐ Gerai
- ☐ Vidutiniškai
- ☐ Blogai
- ☐ Labai blogai

9. Ko, Jūsų nuomone, labiausiai trūksta viešosios sporto infrastruktūros plėtrai Vilniuje?
(Galima pasirinkti kelis ne daugiau nei 2 variantus)

- ☐ Didesnio savivaldybės finansavimo
- ☐ Daugiau sporto erdvių įvairiose seniūnijose
- ☐ Geresnės infrastruktūros priežiūros
- ☐ Daugiau nemokamų sporto renginių/skatinimo iniciatyvų
- ☐ Kita (įrašykite)

Sporto infrastruktūros įtaka gyventojams:

10. Ar viešosios sporto infrastruktūros kokybė turi įtakos Jūsų sportavimo dažnumui?

- ☐ Taip, turi didelę įtaką
- ☐ Taip, bet nedidelę
- ☐ Ne, neturi įtakos

11. Ar viešosios sporto infrastruktūros prieinamumas turi įtakos Jūsų gyvenamosios/darbo vietos pasirinkimui Vilniuje?

- ☐ Taip, labai svarbu
- ☐ Svarbu, bet ne lemiamas veiksnys
- ☐ Ne, tai nėra svarbu

12. Kaip vertinate Vilniaus miesto savivaldybės pastangas gerinti sporto infrastruktūrą?

- ☐ Labai gerai
- ☐ Gerai

- Vidutiniškai
- Blogai
- Labai blogai

13. Ar palaikytumėte iniciatyvą, kad daugiau lėšų būtų skiriama viešosios sporto infrastruktūros plėtrai ir priežiūrai?

- Taip
- Ne
- Neturiu nuomonės

14. Kokie sprendimai, Jūsų nuomone, labiausiai pagerintų viešąją sporto infrastruktūrą Vilniuje? (Atviras klausimas)

Papildomi komentarai ir pasiūlymai dėl viešosios sporto infrastruktūros Vilniuje. (Atviras klausimas)